

Γνωμοδότηση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών — Προς ένα ευρωπαϊκό χώρο ερευνών»

(2000/C 204/16)

Στις 18 Ιανουαρίου 2000 και σύμφωνα με το άρθρο 262 της Συνθήκης ΕΚ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να ζητήσει τη γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την ανωτέρω ανακοίνωση.

Το τμήμα «Εσωτερική αγορά, παραγωγή και κατανάλωση», στο οποίο ανατέθηκαν οι προπαρασκευαστικές εργασίες της ΟΚΕ, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 3 Μαΐου 2000, βάσει εισηγητικής έκθεσης του κ. Wolf.

Κατά την 373η σύνοδο ολομέλειας (συνεδρίαση της 24ης Μαΐου 2000), η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 61 ψήφους υπέρ, 2 ψήφους κατά και 1 αποχή την ακόλουθη γνωμοδότηση.

Η γνωμοδότηση χωρίζεται στα ακόλουθα κεφάλαια:

1. Περίληψη
2. Εισαγωγή
3. Η έρευνα και η ανάπτυξη στην Ευρώπη — Θεμέλιο και κινητήρας της ευημερίας και της κοινωνικής προόδου
4. Η αποστολή της έρευνας και της ανάπτυξης
5. Έρευνα και κοινωνία
6. Ανθρώπινο κεφάλαιο
7. Έρευνα και τεχνολογική καινοτομία
8. Ανταλλαγή προσωπικού μεταξύ ερευνητικών ιδρυμάτων και βιομηχανίας
9. Η ευρωπαϊκή διάσταση: επικουρικότητα, συγκέντρωση, και πολυμέρεια, ανταγωνισμός και οργάνωση
10. Διαδικασίες και πραγματογνωμοσύνη
11. Συμπεράσματα και συστάσεις

1. Περίληψη

1.1. Η ΟΚΕ εφιστά την προσοχή στην καθοριστική σημασία που έχουν η έρευνα και η τεχνολογική ανάπτυξη για την ευημερία, την κοινωνική πρόοδο και την εξασφάλιση της ανταγωνιστικότητας και του μέλλοντός μας. Απευθύνει δε έκκληση στο Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο, τις κυβερνήσεις των κρατών μελών και τη βιομηχανία να ενισχύσουν περισσότερο την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη, να εντείνουν και να υποστηρίξουν την εκπαίδευση στα σχολεία και τα πανεπιστήμια και να λάβουν μέτρα ώστε η επαγγελματική αφοσίωση στην έρευνα και την ανάπτυξη να καταστεί ελκυστική και προσοδοφόρος, προκειμένου να κερδίσει ο κλάδος αυτός τους περισσότερο προικισμένους.

1.2. Οι δράσεις που προβλέπονται στο έγγραφο της Επιτροπής μπορούν να αποτελέσουν σημαντικά μέσα για την προσέγγιση του στόχου. Η δικτύωση «κέντρων αριστείας», η διασύνδεση εμπειρογνωμοσύνης και συσκευών και η ανάπτυξη των απαραίτητων υποδομών σε ευρωπαϊκή κλίμακα θα μπορούσαν να προσφέρουν τη βάση για την εκπλήρωση κάθε αποστολής και την

επίτευξη κρίσιμων μαζών που — τηρουμένης κατά γράμμα της αρχής της επικουρικότητας — υπερβαίνουν τις ικανότητες των μεμονωμένων κρατών μελών.

1.3. Προκειμένου να επιτραπεί η πλήρης αξιοποίηση του δυναμικού αυτού και να δημιουργηθεί ένα διαρθρωτικό περιβάλλον που ευνοεί την πρωτοβουλία, τη δημιουργικότητα και την καινοτομία, πρέπει να υπάρξει ιδιαίτερη μέριμνα ώστε τα μέτρα αυτά να εφαρμοστούν κατ' αρχάς σε ένα σαφώς καθορισμένο δοκιμαστικό στάδιο, να συμμετάσχουν οι καλύτεροι υποψήφιοι, να δημιουργηθούν αποδοτικές και ολοκληρωμένες διαρθρώσεις αυτοοργάνωσης και αυτοδιαχείρισης και να υπάρξει σαφής καταμερισμός αρμοδιοτήτων. Ταυτοχρόνως, πρέπει να απλοποιηθούν και να ενιαιοποιηθούν στους διάφορους φορείς που συμμετέχουν οι διαδικασίες που αφορούν τη διοίκηση, την υποβολή αιτήσεων, την πιστοποίηση, την υποβολή εκθέσεων κ.λπ., ούτως ώστε ο συνολικός φόρτος εργασιών να παραμείνει σε ανεκτά όρια.

1.4. Για τη βελτίωση και την ενίσχυση της αλληλεπίδρασης μεταξύ βασικής έρευνας και της προσανατολισμένης σε προϊόντα και διαδικασίες ανάπτυξης, πρέπει να υπερνικηθούν πολλαπλά εμπόδια. Πρέπει δε να δημιουργηθούν αποδοτικά κίνητρα για να προαχθεί η απαραίτητη κινητικότητα επιστημόνων και τεχνικών μεταξύ βιομηχανίας (συμπεριλαμβανομένων των ΜΜΕ), πανεπιστημίων/πολυτεχνείων και άλλων ερευνητικών ιδρυμάτων. Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας πρέπει να κατανεμηθούν με ισορροπημένο τρόπο και η βασική έρευνα προαχθεί επαρκώς ώστε να χρησιμεύσει ως πηγή νέων ανακαλύψεων, θεωριών και μεθόδων.

1.5. Ενόψει του δυναμικού καινοτομίας των ΜΜΕ η δημιουργία παρόμοιων επιχειρήσεων επιβάλλεται να ενισχυθεί περισσότερο και οι προϋποθέσεις επιβίωσης να βελτιωθούν. Ιδιωτικές επενδύσεις στην E + A είναι ανάγκη να ευνοούνται μέσω γενικών οικονομικών προσπαθειών. Από την πλευρά τους, οι επιχειρήσεις πρέπει να αναπτύξουν επαρκείς τεχνικό—επιστημονικές ικανότητες ώστε να είναι σε θέση να αξιολογούν καταστάσεις και να προσαρμόζονται. Η τεχνογνωσία μπορεί να μεταφερθεί ή να αγοραστεί εφόσον υπάρχει και είναι γνωστή και κατανοητή.

1.6. Τα σημεία αυτά αναλύονται διεξοδικά στη γνωμοδότηση της ΟΚΕ, για να χρησιμεύσουν ως βάση για τις λεπτομερείς συστάσεις που απορρέουν από αυτές.

2. Εισαγωγή

2.1. Τα σκεπτικά και οι προτάσεις που περιλαμβάνονται στην Ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Προς ένα ευρωπαϊκό χώρο ερευνών» στηρίζονται στις ακόλουθες διαπιστώσεις:

«Η κατάσταση της έρευνας στην Ευρώπη είναι ιδιαίτερος ανησυχιακή. Σε περίπτωση που οι ευρωπαίοι δεν ενέργησαν από κοινού για να τη βελτιώσουν, η Ευρώπη κινδυνεύει να υποστεί απώλειες όσον αφορά το αναπτυξιακό δυναμικό και την ανταγωνιστικότητά της στα πλαίσια της παγκόσμιας οικονομίας. Κατ' αυτό τον τρόπο, η απόσταση με τις τεχνολογικά προηγμένες χώρες θα μεγαλώσει ακόμη περισσότερο. Η Ευρώπη κινδυνεύει να μην επιτύχει το αναπτυξιακό άλμα σε μια οικονομία που θα στηρίζεται στη γνώση.»

2.2. Ενόψει της κατάστασης αυτής, η Επιτροπή προτείνει στην ανακοίνωσή της μια σειρά κατάλληλων μέτρων τα οποία συνοψίζονται υπό τον τίτλο «Συσπείρωση των υλικών πόρων και των υποδομών σε ευρωπαϊκή κλίμακα». Κατ' αυτή την έννοια, η εν λόγω ανακοίνωση μπορεί να εκληφθεί και ως βασικό μνημόνιο για τις περαιτέρω δράσεις για την προετοιμασία του Έκτου Προγράμματος—Πλαίσιο.

2.3. Πρόκειται για τις ακόλουθες κατηγορίες μέτρων και πρωτοβουλιών που προτείνονται από την Επιτροπή:

- συσπείρωση των υλικών πόρων και υποδομών σε ευρωπαϊκή κλίμακα,
- περισσότερη συνοχή στη χρήση δημόσιων πόρων και μέσων,
- παροχή κινητήρων για ιδιωτικές επενδύσεις,
- καθιέρωση ενός κοινού τεχνικοεπιστημονικού συστήματος αναφοράς για την εφαρμογή της πολιτικής,
- ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων και αύξηση της κινητικότητας,
- μια δυναμική και ανοικτή Ευρώπη που θα προσελκύει ερευνητές και επενδυτές,
- ένα χώρο κοινών αξιών.

2.4. Η ΟΚΕ είναι της άποψης ότι η ανακοίνωση της Επιτροπής έχει θεμελιώδη σημασία και την επιδοκιμάζει. Αυτό ισχύει επίσης και για τα μέτρα που προτείνονται και τις αναφορές στη σημασία που έχουν η έρευνα και η ανάπτυξη για την ευημερία, την ανταγωνιστικότητα και τον πολιτισμό της Ευρώπης. Η ΟΚΕ διαπιστώνει με ικανοποίηση ότι η ανακοίνωση περιλαμβάνει και συστάσεις που είχε διατυπώσει στη γνωμοδότηση της 25ης Οκτωβρίου 1995⁽¹⁾ («Συντονισμός των πολιτικών στον τομέα της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης»).

2.5. Η ΟΚΕ σημείωσε την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας να υποστηριχθούν οι στόχοι που εκτίθενται στο έγγραφο της Επιτροπής για τον ευρωπαϊκό χώρο ερευνών. Στα συμπεράσματα της Προεδρίας, το Συμβούλιο επέλεξε επίσης έναν

αριθμό ειδικών δράσεων που είναι σημαντικές για τη συγκρότηση ενός ευρωπαϊκού χώρου ερευνών. Η ΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για την ταχύτητα με την οποία αντέδρασε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, δεδομένου ότι με τον τρόπο αυτό θα επιταχυνθεί αναμφισβήτητα η διαδικασία για την καθιέρωση ενός ερευνητικού χώρου.

2.6. Η ΟΚΕ διαβλέπει στην Ανακοίνωση πρόοδο αλλά και περαιτέρω δυνατότητες σχετικά με τη διάρθρωση και την περαιτέρω ενίσχυση του ευρωπαϊκού προγράμματος ερευνών. Υποστηρίζει δε τα προτεινόμενα μέτρα, τονίζοντας παράλληλα ότι — εκτός από τη διάθεση επαρκών υλικών πόρων — αυτό που ενδιαφέρει είναι οι λεπτομέρειες της διαμόρφωσης και της εφαρμογής.

2.7. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το ερώτημα ποιες είναι οι προϋποθέσεις που ευνοούν περισσότερο ή που επιτρέπουν να αξιολογηθούν δημιουργικές ιδέες, νέες αντιλήψεις και σημαντικές εξελίξεις. Στην ουσία, το θέμα είναι η ανεύρεση μιας καλής ισορροπίας μεταξύ της ποικιλομορφίας και της συγκέντρωσης, του προσανατολισμού και της αυτονομίας των ερευνητών, μεταξύ του φεντεραλισμού και του συγκεντρωτισμού, μεταξύ της βασικής έρευνας και της ειδικής έρευνας και ανάπτυξης προϊόντων και μεθόδων.

2.8. Επ' αυτού, η άποψη της ΟΚΕ είναι η ακόλουθη: προκειμένου να συνειδητοποιήσουν περισσότερο οι πολίτες τη σημασία της έρευνας και της ανάπτυξης, καθώς και τις σχετικές προϋποθέσεις και διαδικασίες, τονίζονται ορισμένες βασικές καταστάσεις και απόψεις.

3. Η έρευνα και η ανάπτυξη στην Ευρώπη — Θεμέλιο και κινητήρας της ευημερίας και της κοινωνικής πρόοδου

3.1. Με την αναγέννηση και το διαφωτισμό άρχισε στην Ευρώπη μια νέα πολιτιστική διεργασία που είχε ως αποτέλεσμα οι συνθήκες διαβίωσης των λαών και των περιφερειών που συμμετείχαν σ' αυτή να αλλάζουν σε τόσο σημαντικό βαθμό και να βελτιωθούν όσο δεν είχε συμβεί ποτέ προηγουμένως στην ιστορία της ανθρωπότητας. Οι τεχνολογικές, ιατρικές, πολιτιστικές και κοινωνικές επιτυχίες που έχουν σημειωθεί από τότε, αποτελούν τις προϋποθέσεις και τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας της ευημερίας και των πληροφοριών, χαρακτηριστικό της οποίας είναι η κινητικότητα.

3.1.1. Ουσιαστική σημασία για τις διεργασίες αυτές είχε καταρχάς η βελτίωση των τεχνικών τεκμηρίωσης και επικοινωνίας (τυπογραφία) καθώς και διαφόρων συσκευών και μηχανημάτων που παρήγαγαν ενέργεια με αποτέλεσμα την απαλλαγή των ανθρώπων από τις βαριές σωματικές εργασίες, την αύξηση της παραγωγικότητας σε πρωτοφανή ύψη και την προαγωγή μιας εκτεταμένης κινητικότητας και πληροφόρησης. Κατ' αυτό τον τρόπο αναπτύχθηκε ένας ελεύθερος χώρος, ο οποίος στο παρελθόν αποτελούσε αποκλειστικό προνόμιο μιας μικρής ομάδας προνομιάτων, ο οποίος απαιτείται για τη δημιουργία ενός εκτενούς και διαφοροποιημένου πολιτισμικού δυναμικού.

(1) ΕΕ C 18 της 22.1.1996.

3.1.2. Τα τελευταία 200 χρόνια, το μέσο πραγματικό εισόδημα στην Ευρώπη (δηλαδή το διαθέσιμο εισόδημα για διατροφή, ένδυση, στέγαση, υγεία, εκπαίδευση, ταξίδια και διασκέδαση) δωδεκαπλασιάστηκε⁽¹⁾. Τα τελευταία 120 χρόνια υπερδιπλασιάστηκε το μέσο προσδόκιμο επιβίωσης⁽²⁾. Τα εκπαιδευτικά συστήματα, στα οποία έχουν πρόσβαση όλα τα στρώματα του πληθυσμού, αναπτύχθηκαν τόσο πολύ, ώστε σήμερα η μέση ηλικία ένταξης στον ενεργό επαγγελματικό βίο αντιστοιχεί στο προσδόκιμο επιβίωσης πριν από 400 χρόνια.

3.1.3. Στα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία διοικούν δημοκρατικές κυβερνήσεις, η νομική και κοινωνική εξασφάλιση μαζί με την προσωπική ελευθερία έχουν φθάσει σε πρωτοφανή επίπεδα.

3.2. Ο πολιτιστικός, κοινωνικός, ιατρικός και τεχνολογικός τομέας αλληλοδιασυνδέονται όσον αφορά την πρόοδο. Βασικός συντελεστής της εξέλιξης αυτής είναι η συστηματική εφαρμογή εμπειρικών επιστημονικών μεθόδων στους τομείς της έρευνας και της ανάπτυξης οι οποίες αναπτύχθηκαν στην Ευρώπη.

3.2.1. Αυτή η επιστημονική μέθοδος και τα αποτελέσματά της είχαν άμεσες πολιτιστικές επιδράσεις, διευρύνοντας και εμπλουτίζοντας με επαναστατικό τρόπο τις διαθέσιμες γνώσεις για τον κόσμο και της ζωής. Η επιστημονική μέθοδος προσφέρει προστασία από τις θεοκρατικές ιδεολογίες που τρέφονται από την άγνοια ή από την ημιμάθεια (ψευδής γνώση).

3.3. Οι ανακαλύψεις που γίνονται και η γνώση που συγκεντρώνεται στο χώρο της επιστήμης αποτελούν αφορμή για νέα ερωτήματα, προβλήματα και νέες θεωρίες οι οποίες αφορούν τις νομοτέλειες της επιστήμης, που με τη σειρά τους εμπλουτίζουν και εμβαθύνουν τις διαθέσιμες γνώσεις και επιτρέπουν νέες εφαρμογές τους.

3.4. Το βιοτικό επίπεδο που έχει ήδη επιτευχθεί σε ορισμένα κράτη ή περιφέρειες — με βάση το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, το ποσοστό απασχόλησης και άλλους δείκτες — συνδέεται άμεσα με το εύρος που έχουν σήμερα η έρευνα και η ανάπτυξη. Από το τεχνικοεπιστημονικό δυναμικό των περιοχών αυτών εξαρτώνται όχι μόνο η οικονομική ανταγωνιστικότητά τους, αλλά και οι πολιτικές και πολιτιστικές αξίες των κρατών και των λαών.

3.5. Η έρευνα και ανάπτυξη αποτελούν τον «σπόρο» της μελλοντικής ευημερίας και ειρήνης. Δεδομένου ότι οι διεργασίες ωρίμανσης μπορεί να διαρκέσουν πολλές δεκαετίες, υπάρχει κίνδυνος η έλλειψη «σπόρου» να γίνει αντιληπτή πολύ αργά, με καταστροφικές επιπτώσεις.

3.6. Για το λόγο αυτό, η ΟΚΕ συμμαρτίζεται τις ανησυχίες της Επιτροπής σχετικά με τις μελλοντικές δυνατότητες της Ευρώπης σε περίπτωση που η έρευνα και η ανάπτυξη δεν προωθηθούν και υποστηριχθούν όσο θα έπρεπε: «Η Ευρώπη διατρέχει κίνδυνο να μην επιτύχει το αναπτυξιακό άλμα στην οικονομία της γνώσης.»

3.7. Συνεπώς, η ΟΚΕ υποστηρίζει την δέσμευση της Επιτροπής να προωθήσει και να ενισχύσει καθοριστικά την έρευνα και την ανάπτυξη στην Ευρώπη. Καλεί το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να υποστηρίξουν ενεργά αυτές τις προσπάθειες. Συγχρόνως, καλεί τις κυβερνήσεις και τα κοινοβούλια των κρατών μελών να προβούν και σε εθνικό επίπεδο σε μια παρόμοια προώθηση και ενίσχυση ώστε να συμπληρωθούν και να στηριχθούν αποτελεσματικά τα μέτρα που προτείνει η Επιτροπή.

3.8. Όπως αναφέρει η Επιτροπή στην ανακοίνωσή της, το μεγαλύτερο μέρος της έρευνας και ανάπτυξης στην Ευρώπη αναλαμβάνεται και χρηματοδοτείται από τη βιομηχανία. Καλεί συνεπώς την ευρωπαϊκή βιομηχανία να συμβάλει και εκείνη εντατικά την προώθηση της έρευνας και ανάπτυξης.

4. Η αποστολή της έρευνας και της ανάπτυξης

4.1. Η βασική αποστολή της έρευνας και της ανάπτυξης είναι η καλλιέργεια γνώσης και ικανοτήτων, η ανακάλυψη των αιτιών διαφόρων φαινομένων και η παρουσίαση αυτών σε μια όσο το δυνατόν περισσότερο συνεκτική μορφή. Σε αυτό προστίθεται η προσπάθεια για την ανάπτυξη των τεχνικών δυνατοτήτων και των δεξιοτήτων μας για το κοινό καλό.

4.2. Παρά την τεράστια πρόοδο που έχει σημειωθεί σχετικά — και εν μέρει λόγω αυτής — εξακολουθούν να υπάρχουν ερωτηματικά και προβλήματα τα οποία αφορούν τους ανθρώπους, την κοινωνία και τη φύση και θα πρέπει να αναλυθούν και να λυθούν. Στα πλαίσια αυτά ανακινούνται θέματα τα οποία αφορούν την ταυτότητα και τη θέση του ανθρώπου στην πλανήτη γη, (π.χ. η καταστροφή του στρώματος του όζοντος, το φαινόμενο του θερμοκηπίου) ενώ διαπιστώνεται ότι ο αντίποδας της στέρησης και της φτώχειας είναι η αφθονία και η έλλειψη μέτρου.

4.2.1. Συνήθως η ίδια η επιστήμη ήταν εκείνη η οποία εντόπιζε πρώτη την ύπαρξη παρομοίων προβλημάτων και πρότεινε συγκεκριμένες λύσεις.

4.2.2. Αιτία της ύπαρξης παρομοίων προβλημάτων ήταν, αφενός, το γεγονός ότι δεν είχε γίνει μια αντιπαράθεση των αξιών και των πολιτικών και οικονομικών σκεπτικών που επικρατούσαν με όλες τις πτυχές της γνώσης και των δυνατοτήτων που διαθέτουμε σήμερα: πρέπει να κατανοήσουμε καλύτερα και να συνεκτιμάμε στις πράξεις μας τον αντίκτυπο που έχει ο σημερινός τρόπος ζωής στην κοινωνία, την εργασία, το περιβάλλον, τη συνύπαρξη των λαών και τη διαθεσιμότητα των απαραίτητων πόρων, ιδιαίτερα του εφοδιασμού σε ενέργεια και ύδωρ.

4.3. Από την άλλη πλευρά, παρόμοια προβλήματα οφείλονται στο γεγονός ότι ορισμένοι λαοί που δεν συμμετέχουν πραγματικά σ' αυτή την ολοκληρωμένη διεργασία ανάπτυξης και ωρίμανσης και που χρησιμοποιούν, εν τω μεταξύ, ένα μέρος των νέων τεχνικών και επιτευγμάτων, πρέπει να δημιουργήσουν το κατάλληλο κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον και να προσαρμοστούν σ' αυτό.

(1) Ηνωμένο Βασίλειο.

(2) Γερμανία.

4.4. Επιπλέον υπάρχει κίνδυνος να προκληθούν πολιτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές μετατοπίσεις που συνεπάγονται ορισμένους κινδύνους, ο μεγαλύτερος των οποίων είναι η στρέβλωση της δημοκρατικής εξέλιξης σε συνδυασμό με την πιθανή πληθυσμιακή έκρηξη η οποία παραμένει ανεξέλεγκτη — η οποία ενδέχεται να δημιουργήσει μεταναστευτικό πρόβλημα. Στους κινδύνους αυτούς πρέπει να προστεθούν και τα όπλα μαζικής καταστροφής.

4.5. Ενόψει της κατάστασης αυτής, αποστολή της έρευνας και της ανάπτυξης είναι η ανάλυση των προβλημάτων που έχουν εντοπιστεί, η συμμετοχή στο θεωρητικό και πολιτικό διάλογο και η ανάπτυξη μεθόδων ή τεχνολογιών για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών.

4.6. Παράλληλα, είναι εξίσου σημαντικό να διευρύνουμε και να εμβαθύνουμε τις γνώσεις μας και στο μέλλον, να ανακαλύψουμε το άγνωστο, να βελτιώσουμε και να εξασφαλίσουμε τα θεμέλια της ζωής και του πολιτισμού μας, να υποστηρίξουμε τη δυναμική της πολιτισμικής, κοινωνικής και τεχνολογικής εξέλιξης στην Ευρώπη και να τη διατηρήσουμε στο σωστό δρόμο.

4.7. Για την εκπλήρωση της αποστολής αυτής σημαντικός είναι ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στην προσπάθεια αυτή συμβάλλει σημαντικά το έγγραφο της Επιτροπής που φέρει τον τίτλο «Ευρωπαϊκός χώρος έρευνας».

5. Έρευνα και κοινωνία

5.1. Οι περισσότεροι άνθρωποι χρησιμοποιούν σήμερα σχεδόν αυτονόητα τα τεχνολογικά και επιστημονικά προϊόντα, τη στιγμή που οι πιθανές ή οι υποθετικές επιπτώσεις αυτών προξενούν συχνά φόβους και ανησυχίες. Έτσι, οι αντιδράσεις του κοινού στη νέα τεχνολογία είναι συχνά αντιφατικές ή ασυνεπείς, αναλόγως με το αν υπάρχουν φόβοι για άγνωστους κινδύνους (π.χ. τρόφιμα που έχουν υποστεί γενετική τροποποίηση) ή εάν αναμένεται βοήθεια σε περίπτωση ανάγκης (γενετική θεραπεία κατά των ασθενειών). Από την άποψη αυτή, η ΟΚΕ υποστηρίζει τις προσπάθειες της Επιτροπής που αναφέρονται στην Ανακοίνωση για την αναζήτηση ενός κοινού παρονομαστή για την εξέταση ηθικών προβλημάτων στο χώρο της επιστήμης και της τεχνολογίας.

5.2. Ένα μέρος των αντιφάσεων αυτών οφείλεται στον ταχύ πολλαπλασιασμό της νέας γνώσης και των νέων τεχνικών καθώς και στη δυσχέρεια που υπάρχει προκειμένου να γίνουν και να μπορούν να γίνουν κατανοητά διάφορα περιεχόμενα και ιδιαίτερα πολύπλοκοι συσχετισμοί. Συνεπώς, πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες και από τις δύο πλευρές, και από την επιστήμη και από την κοινωνία, για να διεξαχθεί ένας διάλογος που θα έχει σαν στόχο τη διασαφήνιση εννοιών προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι ανησυχίες που υπάρχουν και να αρθούν τυχόν παρεξηγήσεις. Στα πλαίσια αυτά ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο εκπαιδευτικός ρόλος που θα διαδραματίσουν τα σχολεία καθώς και ο υπεύθυνος επικοινωνιακός ρόλος που θα διαδραματίσουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

5.3. Κατά συνέπεια, η ΟΚΕ υποστηρίζει ρητώς την πρωτοβουλία της Επιτροπής «Να κινηθεί το ενδιαφέρον των νέων για την έρευνα και την επιστημονική εργασία». Ωστόσο, η ΟΚΕ συνιστά επιπλέον, στο Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο και την Επιτροπή να καταβάλουν προσπάθειες ούτως ώστε τα μέσα μαζικής ενημέρωσης

να προσφέρουν περισσότερες και αντικειμενικότερες πληροφορίες για την επιστήμη, την έρευνα και τις σύγχρονες τεχνολογίες και να επιχειρήσουν να εξοικειώσουν σταδιακά του πολίτες με θέματα που είναι συχνά ιδιαίτερα πολύπλοκα (λαμβάνοντας υπόψη το αντικειμενικό φάσμα απόψεων, χωρίς όμως να επιδιώκουν θεαματικές πολώσεις).

5.4. Τα βασικά χαρακτηριστικά της επιστημονικής γνώσης είναι η δυνατότητα αναπαραγωγής των αποτελεσμάτων καθώς και η καθολική ισχύς τους. Στα πλαίσια αυτά πρέπει πάντα να αναζητούνται τα όρια των εκάστοτε νομοτελειακών διαπιστώσεων.

5.4.1. Επειδή είναι απαραίτητο να αποδειχθεί η δυνατότητα αναπαραγωγής των αποτελεσμάτων, ο παραλληλισμός ή η επανάληψη πειραμάτων — συνήθως μέσω τροποποιημένων τεχνικών ή διαδικασιών — που συχνά χαρακτηρίζεται διπλή έρευνα και πραγματοποιείται από άλλες ομάδες ερευνητών δεν αποτελεί σπατάλη ανθρώπινων και οικονομικών πόρων αλλά ουσιαστικό τμήμα της επιστημονικής μεθόδου και της επιστημονικής προόδου. Η μέθοδος αυτή μας εξασφαλίζει έναντι λαθών, σφαλμάτων ή ακόμη και παραποιήσεων. Επιπλέον, κατ' αυτόν τον τρόπο διευκολύνεται ο ανταγωνισμός μεταξύ των διαφόρων ερευνητικών ομάδων (π.χ. για τα τελευταία και περισσότερο σημαντικά αποτελέσματα), ο οποίος προάγει τις επιδόσεις και την ποιότητα (βλέπε 9.3).

5.4.2. Σε όλα αυτά αντιστοιχεί ένα άλλο χαρακτηριστικό της έρευνας στον τομέα των θετικών επιστημών: η μέθοδος και οι επιστημονικές έννοιες που σχετίζονται με αυτήν είναι κοινές σε όλα τα έθνη και όλους τους λαούς. Συνεπώς, στο χώρο των (θετικών) επιστημών υπάρχει μόνο μια «παγκόσμια κουλτούρα» και μόνο μια «γλώσσα» που συνδέονται με κοινές αξίες. Βεβαίως, ο επιστημονικός λόγος μπορεί να διατυπωθεί σε πολλές γλώσσες, αν και στο διεθνή χώρο και για τη διάδοση των αποτελεσμάτων η ηγετική θέση της αγγλικής γλώσσας είναι αδιαφιλονίκητη. Αυτό επιτρέπει την ανταλλαγή γνώσεων και την συνεργασία σε παγκόσμια κλίμακα, γεγονός το οποίο αποτελεί επίσης ικανοποιητική συνθήκη για τη συνέχεια των προσπαθειών της Επιτροπής για την ανάπτυξη ενός «χώρου κοινών αξιών».

5.4.3. Κατ' αυτό τον τρόπο, οι επιστήμες έχουν αναχθεί σε ένα μέσο που συνδέει τους λαούς και προωθεί τον πολιτισμό σε παγκόσμια κλίμακα, καμιά φορά υπερβαίνοντας ακόμη και ιδεολογικά σύνορα.

6. Ανθρώπινο κεφάλαιο

6.1. Η ΟΚΕ υποστηρίζει την πρωτοβουλία της Επιτροπής «Να κινηθεί το ενδιαφέρον των νέων για την έρευνα και την επιστημονική εργασία» με στόχο την προαγωγή της απασχόλησης στο χώρο της «Έρευνας και ανάπτυξης». Τα επαγγέλματα αυτά πρέπει να καταστούν αρκετά ελκυστικά προκειμένου να παροτρυνθούν οι ικανότεροι να ακολουθήσουν μια δαπανηρή, υψηλού επιπέδου εκπαίδευση η οποία να αποτελεί πρόκληση για τους ενδιαφερόμενους, ώστε να απασχοληθούν στη συνέχεια στον κατάλληλο τομέα. Με αυτό συμφωνεί και η πρωτοβουλία της Επιτροπής η οποία έχει ως στόχο την προαγωγή της εκπαίδευσης σε μαθήματα φυσικών επιστημών σε όλες τις βαθμίδες.

6.1.1. Η Επιτροπή παρέσχε στοιχεία σύμφωνα με τα οποία η ΕΕ σαν σύνολο υπολείπεται των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας σχετικά με τον αριθμό των ερευνητών ανά χίλιους απασχολούμενους. Αυτή η εκτίμηση επιβεβαιώνεται μέσω πολυάριθμων εκθέσεων από την ίδια την ΕΕ, όπου γενικά επικρατεί μια έλλειψη σε προσωπικό με ερευνητική κατάρτιση τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα της οικονομίας. Η ΟΚΕ θα χαρεί αν η Επιτροπή στα μελλοντικά διαβήματα για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού ερευνητικού χώρου μπορέσει να λάβει κατά υψηλή προτεραιότητα κοινά μέτρα με τα κράτη μέλη για την κατάρτιση και άλλων ερευνητών. Επειδή αυτή η κατάρτιση απαιτεί αξιόλογο χρόνο, τα μέτρα έχουν επείγοντα χαρακτήρα.

6.2. Η κοινωνία πρέπει να μεταχειριστεί με προσεκτικό και οικονομικό τρόπο το πολύτιμο και σπάνιο «ανθρώπινο κεφάλαιο» και το δημιουργικό δυναμικό του. Πρέπει να καταβάλει προσπάθειες ώστε οι άριστοι να καταλάβουν θέσεις καθηγητών πανεπιστημίου που θα εκπαιδεύουν τις νέες επιστημόνων. Για το σκοπό αυτό είναι επίσης απαραίτητο να εντατικοποιηθεί η πρόσβαση σε πανεπιστημιακές έδρες επιστημόνων από εξωπανεπιστημιακά ερευνητικά ιδρύματα και από τη βιομηχανία, να καταργηθούν τα σχετικά εμπόδια και να αμειβεται η συνεργασία αυτή (βλ. 6.3).

6.2.1. Η ΟΚΕ υποστηρίζει και από αυτή την άποψη την πρόθεση της Επιτροπής να «αυξήσει την κινητικότητα των ερευνητών στην Ευρώπη». Ωστόσο, συνιστά ανεπιφύλακτα στην Επιτροπή να καταβάλει προσπάθειες για να προωθήσει και την αμοιβαία κινητικότητα μεταξύ πανεπιστημίων, εξωπανεπιστημιακών ερευνητικών ιδρυμάτων και ιδιαίτερος της βιομηχανίας.

6.3. Επιπλέον, η ΟΚΕ προτείνει στα πλαίσια αυτά να εξεταστεί εάν η ίδρυση ενός ευρωπαϊκού πανεπιστημίου (και η μορφή που θα λάβει: κεντρικό, ηλεκτρονικό, επιστημονικό και τεχνολογικό πανεπιστήμιο ή μόνο ανώτερη σχολή) το οποίο θα υποστηρίζεται και θα διοικείται από τα «Κέντρα Αριστείας» (βλ. 8.8) θα αποτελούσε ένα πρόσθετο και ενισχυτικό μέτρο για την προαγωγή της υλοποίησης του στόχου αυτού.

6.3.1. Κατ' αυτό τον τρόπο, το ιδανικό της έρευνας και της εκπαίδευσης θα μπορούσε να υλοποιηθεί με χρήσιμο τρόπο στα πλαίσια του ανταγωνισμού και της συνεργασίας των καλύτερων ερευνητικών κέντρων της Ευρώπης. Η συμμετοχή σε αποκεντρωμένη βάση πολλών ερευνητικών κέντρων, βιομηχανικών εργαστηρίων και πανεπιστημίων θα τόνωνε επίσης την προσωπική δυναμική τόσο από την πλευρά των καθηγητών όσο και από την πλευρά των ερευνητικών δυνατοτήτων που συνοδεύουν την εκπαίδευση.

6.3.2. Κατά την άποψη της ΟΚΕ, ένα ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο όχι μόνο θα έθετε νέα πρότυπα για την πολιτιστική ολοκλήρωση της Ευρώπης αλλά θα συνέβαλε και στο στόχο της Επιτροπής να «προσδοθεί μια ευρωπαϊκή διάσταση στις δυνατότητες σταδιοδρομίας των επιστημόνων», «να καταστεί ο ευρωπαϊκός χώρος ελκυστικότερος για επιστήμονες από όλο τον κόσμο» Ένα σημαντικό στοιχείο μπορεί να αποτελέσει η κοινή χρήση της αγγλικής γλώσσας. Διάφορα υφιστάμενα ιδρύματα (Ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο Viadrina, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο της Φλωρεντίας), αλλά και νεώτερα πρότυπα σχέδια, π.χ., διεθνής συνεργασία στον τομέα της βιοτεχνολογίας) μπορούν να συμβάλουν ήδη τώρα στην επίτευξη του στόχου αυτού. Στην προσπάθεια αυτή μπορούν να συμβάλουν και οι διάφορες διεθνείς «θερινές σχολές» ή «θερινές ακαδημίες».

6.3.3. Με βάση το στόχο «Ενοποίηση των επιστημονικών κοινοτήτων της δυτικής και της ανατολικής Ευρώπης», θα μπορούσε να επιτραπεί στους ικανότερους φοιτητές από τα μελλοντικά κράτη μέλη να παρακολουθήσουν μια υψηλού επιπέδου εκπαίδευση, η οποία θα τους έδινε τη δυνατότητα να συμβάλλουν στη συνέχεια στην ανάπτυξη ερευνητικών ιδρυμάτων στις χώρες τους, προσπάθεια η οποία ενισχύεται από το πρόγραμμα Phare ή από τα Διαρθρωτικά Ταμεία.

6.4. Προκειμένου να αναπτύξουν την ικανότητα και την αποδοτικότητά τους ή ακόμη και να καταλάβουν μια θέση στην κορυφή σε ένα συγκεκριμένο κλάδο, οι συμμετέχοντες και οι ομάδες εργασίας πρέπει να πραγματοποιήσουν μια φιλόδοξη προετοιμασία. Επιπλέον, σε πολλές περιπτώσεις πρέπει πρώτα να κατασκευαστεί τεχνικός εξοπλισμός υψηλών προδιαγραφών και να δημιουργηθεί πρόσφορο έδαφος (ερευνητικές διαρθρώσεις).

6.4.1. Παρόλο που είναι σημαντικό τα ερευνητικά προγράμματα να διαθέτουν επαρκή ευελιξία, ενώ η προσήλωση των ερευνητών σε μια συγκεκριμένη κατεύθυνση μπορεί να θεωρηθεί κατά κάποιο τρόπο αρνητική, η υπερβολικά γρήγορη και συχνή αλλαγή πορείας μπορεί να οδηγήσει σε σπατάλη «ανθρώπινου κεφαλαίου». Τα κίνητρα για την εφαρμογή νέων, αποδοτικών μεθόδων παρέχονται από τα — συχνά απροσδόκητα — αποτελέσματα των ερευνητών και με πρωτοβουλία των ερευνητών.

6.5. Στα πλαίσια της αλληλεπίδρασης που υπάρχει μεταξύ της «επιστημονικής κοινότητας» και της κοινωνίας — η οποία συνήθως εκπροσωπείται από πολιτικούς, κυβερνητικούς υπαλλήλους ή από εκπροσώπους των οργανισμών που παρέχουν ενισχύσεις — αυτό που ενδιαφέρει όλως ιδιαίτερος είναι το είδος και το ύψος των ερευνητικών ενισχύσεων, συμφωνίες για τους στόχους και τα θέματα των ερευνητών, η αξιολόγηση των πορισμάτων ερευνητών καθώς και τα πρόσωπα τα οποία αναλαμβάνουν να τις πραγματοποιήσουν.

6.5.1. Σχετικά, αυτό που χρειάζεται είναι η εμπειρία και η εμπειρογνομούση των καλύτερων και πιο επιτυχημένων επιστημόνων. Δυστυχώς όμως, οι σχετικές διαδικασίες (π.χ. πιστοποιήσεις, αιτήσεις, συνεδριάσεις, ακροάσεις κ.λπ.) αποσπούν την προσοχή των ανθρώπων αυτών από την πρακτική έρευνα. Η ΟΚΕ συνιστά συνεπώς, να διαμορφωθούν τα συστήματα ενισχύσεων και να βελτιωθούν και να προσαρμοστούν εκατέρωθεν οι διαδικασίες αλληλεπίδρασης με τρόπο ώστε ο συνολικός φόρτος εργασιών που συνεπάγονται να είναι λογικός και να αποκλείει τη σπατάλη (βλ. 8.8 κ.ε.).

6.6. Το ανθρώπινο κεφάλαιο αποτελεί την πλέον ευαίσθητη αλλά και την πλέον πολύτιμη πηγή για την έρευνα και την ανάπτυξη. Συνεπώς η ΟΚΕ υποστηρίζει τις προσπάθειες της Επιτροπής για την αύξηση του ανθρώπινου κεφαλαίου στην έρευνα.

7. Έρευνα και τεχνολογική καινοτομία

7.1. Η έρευνα και η τεχνολογική ανάπτυξη αποτελούν κατά βάση μια ενότητα η οποία περιλαμβάνει διάφορους τομείς ερευνητών (και, συνεπώς, στάδια ωρίμανσης της γνώσης που έχει σχέση με νέες τεχνολογίες) όπως η βασική έρευνα, η εφαρμοσμένη έρευνα, η «εγκυκλοπαιδική» έρευνα (π.χ. για την ολοκλήρωση της γνώσης βάσει όσον αφορά τις ιδιότητες της ύλης, νέα υλικά, ουσίες κ.λπ.), η τεχνολογική ανάπτυξη και η ανάπτυξη προϊόντων και μεθόδων.

7.1.1. Η καινοτομία είναι το αποτέλεσμα της συνεργασίας και της αλληλεπίδρασης μεταξύ αυτών των — εν μέρει μόνο τεχνητά — διακριτών ερευνητικών τομέων. Έτσι, από τον ευρωπαϊκό χώρο ερευνών μπορεί να προκύψει ο ευρωπαϊκός χώρος καινοτομίας.

7.1.2. Μια σωστά στοχοθετημένη και προγραμματισμένη προσέγγιση δεν μπορεί να εφαρμοστεί αν δεν έχει προσδιοριστεί προηγουμένως ο στόχος και δεν έχει καθοριστεί η πορεία που πρέπει να ακολουθηθεί. Στα πλαίσια αυτά μια νέα ιδέα μπορεί να ωθήσει ως χιονοστιβάδα την καινοτομία και να δημιουργήσει ένα νέο άνοιγμα σε πολλούς τομείς της τεχνολογίας. Πρόσφατα παραδείγματα είναι η τεχνολογία των υπολογιστών και των επικοινωνιών καθώς και η γενετική. Οι εξαιρετικά θετικές επιπτώσεις τους για την οικονομία και την αγορά εργασίας φαίνονται στην περίπτωση ορισμένων χωρών.

7.1.3. Η αλληλεπίδραση που υφίσταται μεταξύ διαφόρων ερευνητικών τομέων διαπιστώνεται από το γεγονός ότι ακόμη και η βασική έρευνα χρειάζεται διαρκώς νέα μέσα και σύνεργα για την ανάπτυξη των οποίων πρέπει συχνά να υπερβληθούν τα υφιστάμενα όρια της τεχνολογίας, προσπάθειες οι οποίες οδηγούν συχνά στην παραγωγή εντελώς νέων προϊόντων ακόμη και σε τομείς που δεν έχουν καμία σχέση με την αρχική εφαρμογή (βλ. π.χ. 8.6.2).

7.1.4. Παράλληλα όμως η αλληλεπίδραση αυτή καθίσταται εμφανής και από το γεγονός ότι πολλές επιχειρήσεις π.χ. στη χημική και τη φαρμακευτική βιομηχανία, στο χώρο της ηλεκτροτεχνικής και της τεχνολογίας πληροφοριών, παράλληλα με την εφαρμοσμένη και προσαρμοσμένη στην παραγωγή προϊόντων έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, διεξάγουν βασική έρευνα σε υψηλό επίπεδο και μάλιστα συχνά με τη χρήση ίδιων πόρων.

7.2. Παρά τα κοινά σημεία που υπάρχουν μεταξύ των κατονομασθέντων ερευνητικών τομέων, η βασική έρευνα — η οποία είναι αυτονόητο ότι πρέπει να συνεκτιμά πάντα τις πιθανές εφαρμογές — διεξάγεται κατά κύριο λόγο σε πανεπιστήμια και ερευνητικά ιδρύματα που επιχορηγούνται από το δημόσιο, ενώ η βιομηχανία, λόγω του κόστους και λόγω του παγκοσμίου ανταγωνισμού, συγκεντρώνει εν τώ μεταξύ τις προσπάθειές της στην ανάπτυξη προϊόντων και μεθόδων.

7.2.1. Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους αυτός ο καταμερισμός ανταποκρίνεται και στην αποστολή των ενισχύσεων που προσφέρονται για έρευνες από το κράτος και την ιδιωτική οικονομία:

- Δεν μπορεί να προβλεφθεί ποίοι είναι οι κλάδοι ή οι τομείς της οικονομίας στους οποίους τα αποτελέσματα της βασικής έρευνας θα χρησιμεύσουν άμεσα. Συνεπώς, η οικονομική απόδοση της βασικής έρευνας μπορεί να γίνει αισθητή μόνο σε ένα γενικότερο κοινωνικό πλαίσιο.
- Υπάρχουν διαφορές όσον αφορά τον εκάστοτε χρονικό ορίζοντα εντός του οποίου αναμένονται ή χρειάζονται οι οικονομικές εφαρμογές των αποτελεσμάτων της βασικής έρευνας, αφενός, και της τεχνολογικής ανάπτυξης που είναι προσανατολισμένη στην παραγωγή προϊόντων, αφετέρου.
- Η βασική έρευνα — όπως και κάθε μακροπρόθεσμη προσπάθεια έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης — προάγεται με την έγκαιρη δημοσίευση των αποτελεσμάτων της, η οποία προσφέρει σε άλλες ερευνητικές ομάδες τη δυνατότητα να

τα επανεξετάσουν. Επιπλέον, πρέπει να αξιοποιηθούν τυχόν συνεργίες οι οποίες προκύπτουν από την άμεση επικοινωνία στους κόλπους της «επιστημονικής κοινότητας», ιδιαιτέρως όταν υπάρχουν πολλά εργαστήρια τα οποία συνεργάζονται σε ένα κοινό πρόγραμμα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης.

- Ο δημόσιος τομέας πρέπει επίσης — ως συνήθως — να επιμείνει στη δημοσίευση των αποτελεσμάτων των ερευνών που διεξάγονται για λογαριασμό του, προκειμένου να εξασφαλιστεί η δίκαιη κατανομή των ενισχύσεων και να προαχθεί η ανταγωνιστικότητα.
- Από την άλλη πλευρά, μία επιχείρηση — με βάση την ανταγωνιστική της θέση — ενδιαφέρεται να διατηρήσει απόρρητα τα αποτελέσματα των ερευνών που διεξάγει για την παραγωγή προϊόντων τουλάχιστον έως ότου είναι σε θέση να προσφέρει στην αγορά ένα έτοιμο προϊόν.

7.3. Αυτές οι διαφορές όσον αφορά τη μορφή οργάνωσης, τους στόχους κ.λπ. παρεμποδίζουν την επιθυμητή ενίσχυση της διασύνδεσης των διαφόρων μεθόδων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, η οποία είναι απαραίτητη προκειμένου να αναπτυχθεί πλήρως το δυναμικό που προσφέρει στην εθνική οικονομία: δημιουργούν προβλήματα στη συνεργασία μεταξύ των πανεπιστημίων και ερευνητικών ιδρυμάτων που επιχορηγούνται από το δημόσιο και των υπηρεσιών τεχνολογικής ανάπτυξης των επιχειρήσεων.

7.3.1. Η περίπτωση αφορά εκτός άλλων θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας καθώς και τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας. Από την άποψη αυτή, η ΟΚΕ υποστηρίζει τις προσπάθειες που καταβάλλει η Επιτροπή προκειμένου να «αναπτύξει τα κατάλληλα μέσα για την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας». (βλ. επίσης 6.9.2)

7.3.1.1. Η συνεργασία υπονομεύεται όταν, για παράδειγμα, τα δικαιώματά επί της εκμετάλλευσης των αποτελεσμάτων ερευνών μεταβιβάζονται πλήρως στις επιχειρήσεις που δίνουν την εντολή για τη διεξαγωγή τους.

7.3.2. Σ' αυτό πρέπει να προστεθεί ότι οι οργανωτικές διαρθρώσεις, αφενός, των ιδρυμάτων ερευνών και των πανεπιστημίων που χρηματοδοτούνται από το κράτος και, αφετέρου, των εργαστηρίων τεχνολογικής ανάπτυξης στο χώρο της ιδιωτικής οικονομίας — συμπεριλαμβανομένων των εκάστοτε κοινωνικών συνθηκών (μισθοί, συντάξεις κ.λπ.) — κατά κανόνα δεν είναι αμοιβαία συντονισμένες ακόμη και σε ένα και το ίδιο κράτος μέλος.

7.4. Ωστόσο, ορισμένες επιχειρήσεις εφαρμογής ή οργανισμοί μεταφοράς τεχνογνωσίας προωθούν με επιτυχία την τεχνογνωσία που παράγουν ερευνητικά ιδρύματα τα οποία ενισχύονται από το κράτος για την παραγωγή βιομηχανικών προϊόντων. Στην υλοποίηση του στόχου αυτού μπορεί να συμβάλει και η διοργάνωση κοινών διασκέψεων και τεχνολογικών εκθέσεων, η δημιουργία τραπεζών δεδομένων κ.λπ. Κατά τον ίδιο τρόπο και παρά τα προβλήματα που κατονομάστηκαν, υπάρχουν μεμονωμένες περιπτώσεις στις οποίες η θεσμική συνεργασία με βάση τον καταμερισμό της εργασίας (εκτός άλλων με την ανάθεση συμβάσεων και υπεργολαβιών) αποδείχθηκε επιτυχημένη.

7.4.1. Στην προσπάθεια αυτή μπορεί να συμβάλει και η πρωτοβουλία που περιλαμβάνεται στην ανακοίνωση της Επιτροπής σύμφωνα με την οποία: οι εκπρόσωποι της επιστήμης, της βιομηχανίας και των χρηματοπιστωτικών κύκλων πρέπει να αλληλοσυνδεθούν περισσότερο σε όλα τα επίπεδα. Παρόμοιες επαφές

θα μπορούσαν να προωθηθούν μέσω των εθνικών και ευρωπαϊκών ερευνητικών προγραμμάτων και, εάν υπάρχει δυνατότητα, μέσω του συνδυασμού αυτών. Στον τομέα αυτόν έχουν αναληφθεί ήδη πολλά υποσχόμενες προσπάθειες, όπως για παράδειγμα το «επενδυτικό φόρουμ» στον τομέα της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνίας ή το «φόρουμ βιοτεχνολογία και οικονομικά».

7.5. Ο ρόλος που διαδραματίζουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) στην προαγωγή της καινοτομίας

7.5.1. Σε πολλούς τομείς, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) αναπτύσσουν ή προωθούν συχνότερα και ταχύτερα απ' ό,τι τα μεγάλα συγκροτήματα επιχειρήσεων ιδέες για την ανάπτυξη νέων προϊόντων. Σε πολλές περιπτώσεις ιδρύονται (μικρές) επιχειρήσεις ακριβώς γι' αυτό το λόγο. Όμως, στην περίπτωση αυτή οι πιθανότητες που έχουν να επιτύχουν ή να επιβιώσουν στην αγορά δεν εξαρτώνται πλέον αποκλειστικά από το θέμα της «μεταφοράς τεχνολογίας», αλλά από τις γενικές οικονομικές συνθήκες, την επάρκεια εξοπλισμού, τη χρηματοπιστωτική κατάσταση και την επιχειρηματική εμπειρία.

7.5.2. Κατά συνέπεια, ό,τι ενδιαφέρει στην περίπτωση αυτή δεν είναι καταρχάς η προαγωγή απ' εαυτών της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης, αλλά η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας νέων επιχειρήσεων.

7.5.3. Με δεδομένη την καθυστέρηση της Ευρώπης στις ιδιωτικές επενδύσεις E & A, πρέπει να βελτιωθούν σταθερά οι συνθήκες για τα ιδιωτικά ιδρύματα ερευνών. Κατά βάση, θα πρέπει να προτιμηθούν έμμεσες μορφές ενισχύσεων, όπως π.χ. οι φοροαπαλλαγές, το αποτελεσματικότερο μέσο για την προαγωγή των ιδιωτικών επενδύσεων — ιδιαίτερος των ΜΜΕ — στο χώρο της E&A. Σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ υπάρχουν ήδη πολλοί και εν μέρει διάφοροι μηχανισμοί για την έμμεση ενίσχυση των ερευνών. Η κατάσταση αυτή όχι μόνο προξενεί σύγχυση, αλλά οδηγεί και σε ανισορροπίες όσον αφορά την ενίσχυση των ερευνών στην ΕΕ. Ωστόσο, πολλοί έμμεσοι μηχανισμοί σε ευρωπαϊκή, εθνική και περιφερειακή κλίμακα αποτέλεσαν ώθηση για την αύξηση των ερευνητικών δραστηριοτήτων. Ορθώς παρατηρεί η Επιτροπή επί του σημείου αυτού ότι πρέπει να αναπτυχθεί ένα σύστημα το οποίο διευκολύνει την πληροφόρηση σχετικά με τις υφιστάμενες δυνατότητες. Επιπλέον, πρέπει να προαχθούν η ανταλλαγή και η διάδοση των καλύτερων πρακτικών, με στόχο την περαιτέρω ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων στην E & A, ιδιαίτερος εκ μέρους των μικρομεσαίων επιχειρήσεων... Στην περίπτωση που τα μέσα που χρησιμοποιούνται αφορούν κρατικές ενισχύσεις, πρέπει να τηρούνται οι διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας (κεφάλαιο 3.1).

7.5.4. Κατ' αυτό τον τρόπο, η δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων (συμπεριλαμβανομένων προγραμμάτων οικονομικής ενίσχυσης) και η άσκηση μίας ευνοϊκής πολιτικής ανταγωνισμού (βλ. επίσης τη γνωμοδότηση της ΟΚΕ του Δεκεμβρίου 1999⁽¹⁾) για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις — και ιδιαίτερος για τις νέες — οι οποίες καταβάλλουν προσπάθειες για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων, θα μπορούσαν να συμβάλουν σημαντικά

στο στόχο της διάθεσης στην αγορά καινοτόμων νέων προϊόντων και της δημιουργίας νέων θέσεων απασχόλησης. Η ΟΚΕ είναι της γνώμης ότι εδώ θα πρέπει να επέλθουν περαιτέρω βελτιώσεις και προτιμάται να ασχοληθεί με το θέμα σε γνωμοδότησή της (βλ. επίσης 7.8).

7.5.5. Προκειμένου να αυξηθεί η επιρροή που ασκεί η κοινωνική έρευνα στο βιομηχανικό ιστό της Ευρώπης, ιδιαίτερα όσον αφορά τις ΜΜΕ μέσω των οποίων θα διασφαλισθούν τα $\frac{3}{4}$ των νέων θέσεων απασχόλησης που πρόκειται να δημιουργηθούν κατά τα επόμενα είκοσι έτη, η κοινοτική ερευνητική πολιτική θα πρέπει να προσαρμόσει τους προσανατολισμούς του 5ου Προγράμματος E & TA κατά τρόπο που να ευνοείται περισσότερο η καινοτομία. Από τη μία πλευρά θα πρέπει να διασφαλισθεί η πρόσβαση στα ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα του 1,5 εκ. ΜΜΕ της Ευρώπης ώστε να αξιοποιηθεί το ακόμη ανεκμετάλλευτο δυναμικό καινοτομίας που διαθέτουν⁽²⁾. Από την άλλη πλευρά η υιοθέτηση μίας εθελοντικής πολιτικής αποσυμφόρησης των εθνικών ή περιφερειακών δικτύων αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της έρευνας και μεταφοράς τεχνολογικών πληροφοριών είναι απαραίτητη για τη δημιουργία ενός πραγματικού ευρωπαϊκού χώρου ερευνών.

7.5.6. Επιπλέον, η ΟΚΕ τονίζει ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις ενδέχεται να βρίσκονται σε μειονεκτική θέση έναντι των μεγάλων συγκροτημάτων επιχειρήσεων και όσον αφορά τη δυνατότητα συμμετοχής σε ευρωπαϊκά προγράμματα ενίσχυσης. Τη στιγμή που τα μεγάλα συγκροτήματα είναι σε θέση να διαθέτουν δικά τους τμήματα επαφών τα οποία συγκεντρώνουν τις απαιτούμενες πληροφορίες και εξοικειώνονται με τις διαδικασίες υποβολής αιτήσεων κλπ, οι μικρές επιχειρήσεις — και το ίδιο ισχύει και για τα μικρά ερευνητικά ιδρύματα! — επιβαρύνονται τόσο πολύ από τις διοικητικές διαδικασίες για την υποβολή αιτήσεων, την κατάρτιση των συμβάσεων και την εφαρμογή των προγραμμάτων, ώστε πολλές φορές προτιμούν να αποφεύγουν την ανάληψη πρωτοβουλιών. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο σε περίπτωση που έχουν ήδη απορριφθεί αιτήσεις τους — ενδεχομένως και για τυπικούς λόγους.

7.6. Από τη μοιρολατρία, που είναι αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής, προκύπτει μία απαθής αντιμετώπιση της ευρωπαϊκής ερευνητικής πολιτικής, η οποία ισχύει ακόμη και έναντι των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων. Παρότι αναγνωρίζονται οι προσπάθειες της Επιτροπής για την παροχή σαφών πληροφοριών και την υποστήριξη των αιτούντων, ενόψει του ενδημικά υψηλού ποσοστού απόρριψης στο σύστημα, η ΟΚΕ συνιστά να αναζητηθούν περαιτέρω λύσεις. Είναι δε της γνώμης ότι μια περισσότερο ολοκληρωμένη και λιγότερο αποσπασματική προσπάθεια, όπως αναφέρεται στην ανακοίνωση της Επιτροπής για τον «Ευρωπαϊκό χώρο ερευνών», δείχνει το δρόμο που πρέπει να ακολουθηθεί.

7.7. Για κάθε είδος «ανάπτυξης τεχνολογίας» και «μεταφοράς τεχνολογίας» πρέπει να πληρούνται δύο προϋποθέσεις: Αφενός, να διεξαχθούν μακροσκοπικές έρευνες με επαρκές εύρος και βάθος, διότι μόνο κατ' αυτόν τον τρόπο μπορούν να προκύψουν νέες σκέψεις από τις οποίες θα μπορεί στην συνέχεια να εξαχθεί ένας εύστοχος προγραμματισμός της ανάπτυξης προϊόντων. Αφετέρου, οι επιχειρήσεις που ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη νέων προϊόντων πρέπει να αναπτύξουν και από την πλευρά τους τις τεχνικοεπιστημονικές ικανότητες που διαθέτουν ώστε να είναι σε θέση να κρίνουν και να προσαρμόζονται. Η τεχνολογία μπορεί να μεταβιβαστεί ή να αγοραστεί εφόσον είναι διαθέσιμη, γνωστή και κατανοητή.

(2) Γνωμοδότηση της ΟΚΕ με θέμα «Οι επιπτώσεις που υφίστανται οι ΜΜΕ από τη συνεχή και γενικευμένη μείωση των κεφαλαίων που προορίζονται για την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη στην ΕΕ (σε επίπεδο κοινότητας και κρατών μελών)», ΕΕ C 355 της 21.11.1997, σ. 31.

(1) «28η έκθεση για την πολιτική ανταγωνισμού 1998», ΕΕ C 51 της 23.2.2000.

7.8. Κατ' αυτόν τον τρόπο, μέτρα τα οποία (1) διευκολύνουν και προάγουν την ανταλλαγή προσωπικού μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών ιδρυμάτων που χρηματοδοτούνται από το κράτος και (2) βελτιώνουν την ανταγωνιστικότητα νέων επιχειρήσεων, υποστηρίζουν τη σημαντική διασύνδεση της βασικής έρευνας και της ανάπτυξης προϊόντων, που αποτελούν το έδαφος που τρέφει την πρόοδο, την τεχνολογική καινοτομία και την ανάπτυξη της επιστήμης. Επί του σημείου αυτού επιδοκιμάζεται χωρίς επιφύλαξη η προσπάθεια που καταβάλλει η Επιτροπή για την «παροχή κινήτρων για τη σύσταση επιχειρήσεων και την επένδυση επιχειρηματικών κεφαλαίων» η οποία περιλαμβάνεται σε προηγούμενη ανακοίνωσή της (Επιχειρηματικό κεφάλαιο: το κλειδί για τη δημιουργία απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Απρίλιος 1998)⁽¹⁾.

7.9. Η ΟΚΕ συνιστά εκ νέου να απλοποιηθούν, να συντομευτούν και να καταστούν οικονομικότερες οι απαιτούμενες διαδικασίες για την απόκτηση και τη διατήρηση του «Ευρωπαϊκού διπλώματος ευρεσιτεχνίας», μέτρο το οποίο θα είχε τεράστια οικονομική σημασία. Σ' αυτό θα μπορούσε να συμβάλει η χρήση της αγγλικής γλώσσας ως «κοινής δεύτερης γλώσσας», η οποία ήδη έχει καθιερωθεί στην επιστήμη και στην τεχνολογία. Η χρήση της αγγλικής γλώσσας θα διευκολύνει αισθητά και την επικοινωνία με το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας των ΗΠΑ. Προτείνεται επίσης να επαναληφθεί η συζήτηση για την καθιέρωση προδεσμίας προκαταρκτικής δημοσίευσης η οποία να μην βλάπτει τον καινόμο χαρακτήρα της εφεύρεσης.

8. Ανταλλαγή προσωπικού μεταξύ ερευνητικών ιδρυμάτων και βιομηχανίας

8.1. Ο αποτελεσματικότερος τρόπος για τη «μεταφορά τεχνολογίας» είναι η αξιοποίηση προσώπων τα οποία συμμετείχαν στην ανάπτυξη της συγκεκριμένης γνώσης την οποία και μεταφέρουν στον τόπο όπου αναπτύσσονται τα προϊόντα ή τα οποία προέρχονται από τον τομέα της ανάπτυξης των προϊόντων και συμμετέχουν στις έρευνες που διεξάγονται σε πολυτεχνεία, πανεπιστήμια και κρατικά ερευνητικά ιδρύματα με στόχο την αναζήτηση νέων διαδικασιών και τεχνολογιών. Τα άτομα αυτά είναι ο ζωντανός κρίκος που διασυνδέει τη βασική έρευνα, την εφαρμοσμένη έρευνα και την ανάπτυξη προϊόντων.

8.2. Στην προκειμένη περίπτωση, αυτό που απαιτείται είναι η εντατικότερη ανταλλαγή προσωπικού μεταξύ επιχειρήσεων και κρατικών ερευνητικών ιδρυμάτων. Όμως, αυτού του είδους οι ανταλλαγές πραγματοποιούνται σπάνια λόγω των διαφορετικών συνθηκών εργασίας που υφίστανται ακόμη και σε εθνικό επίπεδο, λόγω του κόστους που προκαλεί η κινητικότητα αλλά και λόγω των ενδιαφερόντων όσον αφορά την εξέλιξη της επαγγελματικής σταδιοδρομίας και τα κριτήρια αυτής. Όμως, στην περίπτωση της διασυνοριακής κινητικότητας προστίθενται εμπόδια που απορρέουν από την ανεπαρκή εναρμόνιση των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, αλλά και από την μη αμοιβαία αναγνώριση ακαδημαϊκών τίτλων και εκπαιδευτικών περιόδων και προγραμμάτων που ολοκληρώθηκαν στο εξωτερικό. Αντί για κίνητρα ενθάρρυνσης της κινητικότητας προβάλλονται συχνά εμπόδια στην κινητικότητα.

8.2.1. Συνεπώς, η ΟΚΕ συμφωνεί με τις απόψεις που προβάλλει η Επιτροπή στην ανακοίνωσή της που αφορούν την κινητικότητα και οι οποίες έχουν ως εξής: «Επιπλέον, θα πρέπει να αυξηθεί η

κινητικότητα των ερευνητών μεταξύ πανεπιστημίων και επιχειρήσεων και να διευρυνθεί ακόμη περισσότερο στα πλαίσια των υφιστάμενων δυνατοτήτων. Αυτή είναι μία από τις καλύτερες μεθόδους για τη διεύρυνση της συνεργασίας μεταξύ πανεπιστημίων (παρατηρήσεις της ΟΚΕ: καθώς και εξωπανεπιστημιακών ερευνητικών ιδρυμάτων!) και των επιχειρήσεων. Επιπροσθέτως, τα κράτη μέλη και η Επιτροπή θα αναλάβουν κοινές δράσεις πληροφόρησης, εκπαίδευσης και ενημέρωσης ερευνητών και διευθυντικών στελεχών των ερευνητικών ιδρυμάτων. Στη συνέχεια θα πρέπει να διαπιστωθεί εάν οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες έχουν τη δυνατότητα να βελτιώσουν το συντονισμό των διαφόρων κανονιστικών και δεικτικών διατάξεων που υφίστανται.»

8.2.2. Σχετικά, η ΟΚΕ συνιστά να τροποποιηθούν και να ενισχυθούν τα τρέχοντα προγράμματα για την προαγωγή της κινητικότητας («industry host fellowships») με τέτοιο τρόπο ώστε οι ενδιαφερόμενοι να μπορούν να υπερικήσουν τα κοινωνικά εμπόδια που υφίστανται και να είναι ασφαλισμένοι έναντι των σχετικών κινδύνων. Παράλληλα όμως πρέπει να προσφέρονται και σαφή κίνητρα που να προάγουν την κινητικότητα και να καθιστούν αρκετά ελκυστικές περιόδους ανταλλαγών. Επίσης, τα ιδρύματα τα οποία παραχωρούν προσωπικό πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν το (ενδιάμεσο) κενό που δημιουργείται και να διατηρήσουν τη συγκεκριμένη θέση ούτως ώστε να μπορεί ενδεχομένως να επιστρέψει σ' αυτήν ο κάτοχος της μετά τη λήξη της περιόδου ανταλλαγής. Τα ίδια ισχύουν cum grano salis και όσον αφορά την ίδρυση επιχειρήσεων εκ μέρους προσώπων τα οποία έχουν αποκτήσει τις γνώσεις που διαθέτουν σε ιδρύματα ερευνών που χρηματοδοτούνται από το κράτος. Έτσι, θα μπορούσαν να βοηθηθούν ιδιαίτερα οι ΜΜΕ να αναπτύξουν το ερευνητικό τους δυναμικό.

8.2.3. Ωστόσο, εκτός από τα διοικητικά, νομικά και πολιτιστικά εμπόδια που αναφέρονται στην ανακοίνωση της Επιτροπής, υπάρχουν και άλλα εμπόδια για την κινητικότητα τα οποία πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη. Ένα από τα σημαντικότερα σημεία που λαμβάνεται υπόψη από επιστήμονες και τεχνικούς είναι οι συνέπειες που θα έχει η αλλαγή τόπου και χώρας εγκατάστασης για την οικογενειακή τους κατάσταση. Παράλληλα με την απαιτούμενη διαθεσιμότητα των κατάλληλων σχολείων («ευρωπαϊκά σχολεία!»), ένα από τα σημαντικότερα θέματα είναι και η ανεύρεση ικανοποιητικής απασχόλησης για τον/την σύντροφο. Δηλαδή, για να μπορέσει κανείς να μεταθέσει ή να προσελκύσει ένα επιστήμονα ή τεχνικό σε μία άλλη περιοχή ή σε μία άλλη χώρα πρέπει ταυτόχρονα να κάνει και μία ελκυστική προσφορά για τον/την σύντροφο ή να καλύψει το κενό αυτό⁽²⁾ προσφέροντας άλλα, σαφώς πιο ενδιαφέροντα κίνητρα και δυνατότητες που θα αντισταθμίζουν τις απώλειες.

8.3. Στα πλαίσια αυτά θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπιση των — εκτός άλλων ήδη για την επιλογή επαγγέλματος! — δυσμενών κύκλων απασχόλησης στην ιδιωτική οικονομία με την εκτέλεση κρατικών αντικυκλικών προγραμμάτων, προκειμένου να διαφυλαχθεί το «ανθρώπινο κεφάλαιο» από κάθε αρνητική επίδραση. Ένα από τα αίτια της σημερινής έλλειψης νέων ερευνητών στον τομέα της επιστήμης και της τεχνολογίας είναι το γεγονός ότι πριν μερικά έτη πολλοί νέοι εξαιρετικά καταρτισμένοι επιστήμονες ήταν άνεργοι. Η έλλειψη νέων επιστημόνων όχι μόνο περιορίζει τον αριθμό του «ανθρώπινου κεφαλαίου» αλλά στρεβλώνει και την πυραμίδα των ηλικιών.

⁽²⁾ Γνωμοδότηση της ΟΚΕ για την Πράσινη Βίβλο «Γενική και επαγγελματική εκπαίδευση — έρευνα: εμπόδια για την διασυνοριακή κινητικότητα» ΕΕ C 133 της 28.4.1997, σ. 42.

⁽¹⁾ SEC(98) 552 τελικό της 31.3.1998.

9. Η ευρωπαϊκή διάσταση: επικουρικότητα, συγκέντρωση και πολυμέρεια, ανταγωνισμός και τάξη

9.1. Είναι γνωστό ότι είναι πάρα πολύ δύσκολο να γνωρίσει και να προγραμματίσει κανείς εκ των προτέρων ποια πρόσωπα ή ποιες ομάδες, σε ποιο σημείο, με ποια μέθοδο και σε ποιο τομέα θα προβούν στην πραγματικά νέα και ιδιαίτερα σημαντική ανακάλυψη. Αυτή η δυσκολία και αυτή η προβληματική αφορούν δύο πτυχές: αφενός, τις διαδικασίες *a priori* και *a posteriori* πραγματογνωμοσύνης (βλ. κεφάλαιο 10) και, αφετέρου, τον απαραίτητο και σκόπιμο βαθμό πολυμέρειας και ποικιλίας θεμάτων και διαρθρώσεων.

9.2. Κατά συνέπεια, είναι ανάγκη να επιτραπεί και να διευκολυνθεί η ύπαρξη πολλαπλών ερευνητικών προγραμμάτων και διαρθρώσεων, ώστε να προαχθεί ο ανταγωνισμός για τις καλύτερες ιδέες και τα καλύτερα αποτελέσματα. Το πιο προσοδοφόρο περιβάλλον για την υλοποίηση του στόχου αυτού είναι η διαφύλαξη της οικολογικής ισορροπίας και της επαρκούς ποικιλίας όσον αφορά ανταγωνιστικές ιδέες και θεωρίες και εκπαιδευτικές διαρθρώσεις.

9.3. Η προώθηση αυτού του ιδανικού προσκρούει ωστόσο όχι μόνο στο περιορισμένο ύψος των πόρων που διατίθενται για την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη, αλλά και στις ιδιαίτερες απαιτήσεις που ισχύουν σε πολλούς ερευνητικούς κλάδους όσον αφορά τη δημιουργία της απαραίτητης «κριτικής μάζας», τις υποδομές και μεγάλα μηχανήματα τα οποία καθιστούν απαραίτητη την επικέντρωση ενός μεγάλου μέρους των διαθέσιμων πόρων. Αυτό αποτελεί το θεμελιώδες δίλημμα κάθε ενίσχυσης της έρευνας.

9.3.1. Η απαίτηση για τη δημιουργία της «κριτικής μάζας» καθώς και η δημιουργία και διαθεσιμότητα παρομοίων υποδομών και μεγάλων μηχανημάτων υπερβαίνει κατά πολύ την ικανότητα ή τη διάθεση ορισμένων κρατών μελών όσον αφορά τη χρηματοδότηση και την επαρκή αξιοποίησή τους.

9.4. Για το λόγο αυτό, και κατόπιν οργανωτικών προσπαθειών στο χώρο της ίδιας της επιστήμης, ιδρύθηκαν εξαιρετικά επιτυχημένα και παγκοσμίου κύρους διεθνή/ευρωπαϊκά κέντρα όπως CERN, ILL, ESRF, ESO, EMBO, EMBL⁽¹⁾ τα οποία διοικούνται και αξιοποιούνται με το σύστημα της επιστημονικής αυτοδιαχείρισης. Ένα άλλο παράδειγμα είναι η ESA, μέσω της οποίας κατευθύνονται με εντυπωσιακή επιτυχία οι προσπάθειες της Ευρώπης για την υλοποίηση ενός διαστημικού προγράμματος. Όμως, σε ορισμένα κράτη μέλη υπάρχουν ήδη μεγάλες εγκαταστάσεις εκτέλεσης δοκιμών οι οποίες αξιοποιούνται διμερώς ή πολυμερώς.

9.4.1. Κοινά ευρωπαϊκά προγράμματα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης αναπτύσσονται και εκτελούνται με μεγάλη επιτυχία και εκ μέρους της Επιτροπής, όπως συμβαίνει για παράδειγμα με το ευρωπαϊκό πρόγραμμα τήξης με το οποίο η ευρωπαϊκή έρευνα στον τομέα της τήξης κατόρθωσε να βρεθεί σε κορυφαία θέση στον παγκόσμιο χώρο.

9.4.2. Οι προαναφερθείσες επιτυχίες οφείλονται, αφενός, στο ότι έχουν αυξηθεί τα κίνητρα για τη δικτύωση και τη διασύνδεση πόρων με αφορμή μια σαφώς καθορισμένη κοινή αποστολή η οποία δεν μπορεί να υλοποιηθεί με διαφορετικό τρόπο. Από την άλλη πλευρά, οι επιτυχίες αυτές είναι το αποτέλεσμα μιας προσεκτικής και ευέλικτης καθοδήγησης των εκάστοτε ερευνητικών προγραμμάτων και σχεδίων με την πλήρη συμμετοχή των επιστημόνων και των «μητρικών» ιδρυμάτων τους στη διαδικασία διαμόρφωσης, όπου, κατόπιν διεξοδικής αξιολόγησης, διατηρήθηκε η κατάλληλη πορεία μεταξύ της προσήλωσης στις εκάστοτε πιο αποτελεσματικές θεωρίες και της αποδοχής νέων ιδεών και πρωτοβουλιών.

9.5. Αυτό το είδος αυτοοργάνωσης υποστηρίζεται από επιστημονικές οργανώσεις, όπως π.χ. η European Physical Society (EPS), οι διασκέψεις και οι δημοσιεύσεις της οποίας προσφέρουν ένα βήμα για την ανταλλαγή αποτελεσμάτων και ιδεών, για τη διεξαγωγή ενός κριτικού διαλόγου, για τη σύναψη (και διεθνών) συνεργασιών για την αξιολόγηση της ποιότητας και για την περαιτέρω ανταλλαγή απόψεων. Η πρόσκληση ομιλητών σε επιστημονικά συνέδρια αποτελεί απόδειξη της αναγνώρισης της ποιότητας και της καινοτομίας.

9.5.1. Μια άλλη μορφή αυτοοργάνωσης, η οποία αποκτά ολοένα και περισσότερη σημασία, είναι το Ευρωπαϊκό Επιστημονικό Ίδρυμα (EEL), την ενίσχυση και την αξιοποίηση του οποίου συνιστά ανεπιφύλακτα και η ΟΚΕ. Επίσης, στα πλαίσια αυτά αξίζει να αναφερθεί και η πρωτοβουλία COST.

9.5.2. Επιπλέον, υπάρχουν διεθνείς οργανώσεις, όπως π.χ. ο Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας (ΔΟΕ), ο οποίος προωθεί και συντονίζει προγράμματα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης στο χώρο της ενέργειας στα πλαίσια του ΟΟΣΑ.

9.6. Ενόψει όλων αυτών, η Επιτροπή προτείνει τη «Διασύνδεση των ειδικών πόρων και υποδομών σε ευρωπαϊκή κλίμακα».

9.6.1. Η Επιτροπή προτίθεται να υλοποιήσει το στόχο αυτό με σειρά ειδικών μέτρων και ιδιαίτερος μέσω «της δημιουργίας κορυφαίων ερευνητικών κέντρων και οιονεί κέντρων, με τον καθορισμό μιας ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας στον τομέα των ερευνητικών υποδομών», «με τον καλύτερο συντονισμό της υλοποίησης εθνικών και ευρωπαϊκών ερευνητικών προγραμμάτων» και «με τη στενότερη διασύνδεση των οργανώσεων επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας στην Ευρώπη».

9.6.2. Για να βοηθηθεί ιδιαίτερος η προσπάθεια για την υλοποίηση του στόχου αυτού, η Επιτροπή επιθυμεί επιπλέον να αναπτύξει και να προαγάγει τη χρήση ηλεκτρονικών δικτύων στους επιμέρους τομείς έρευνας. Η σημασία που μπορεί να έχει η προσπάθεια αυτή για την οικονομία μιας χώρας προκύπτει σαφώς από το γεγονός, το οποίο είναι δυστυχώς σχεδόν άγνωστο, δηλαδή «ότι ο παγκόσμιος ιστός, ο οποίος αναπτύχθηκε ως μέσο επικοινωνίας μεταξύ μιας μικρής ομάδας φυσικών από ένα μέλος της Ευρωπαϊκής Οργάνωσης Πυρηνικών Ερευνών χρησιμοποιείται εν τω μεταξύ από εκατομμύρια ανθρώπους σε όλο τον κόσμο». Η ΟΚΕ υποστηρίζει απεριφραστα τις προσπάθειες αυτές της Επιτροπής εκτός άλλων και λόγω του άμεσου οικονομικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζουν.

(1) CERN= Ευρωπαϊκό Εργαστήριο Πυρηνικής Έρευνας· ILL= Ίδρυμα Laue-Langevin· ESRF= Ευρωπαϊκή Εγκατάσταση Ακτινοβολίας Συγχρότρου· ESD= Ευρωπαϊκό Νότιο Παρατηρητήριο· EMBD= Ευρωπαϊκή Διάσκεψη για τη Μοριακή Βιολογία· EMBL= Ευρωπαϊκό Εργαστήριο για τη Μοριακή Βιολογία.

9.7. Η ΟΚΕ επικροτεί κατά βάση τις προθέσεις της Επιτροπής και θεωρεί ότι οδηγούν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης στο χώρο της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης και στη εναρμόνιση των εθνικών και διεθνών προγραμμάτων ερευνών.

9.7.1. Η ΟΚΕ εκτιμά ότι οι στόχοι που έχουν τεθεί από την Επιτροπή αποτελούν το κατάλληλο βήμα προκειμένου να συμπεριληφθούν στην συντονιστική αρμοδιότητά της προγράμματα και σχέδια τα οποία απαιτούν τη συγκέντρωση σημαντικών πόρων και για το λόγο αυτό προϋποθέτουν καταρχήν το συνδυασμό ευρωπαϊκών πόρων στα πλαίσια του πεδίου έντασης που υφίσταται μεταξύ διαφοροποίησης και συγκέντρωσης. Ταυτόχρονα, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διατηρήσουν στην αρμοδιότητά τους αρκετά περιθώρια όσον αφορά την προαγωγή της εμβάθυνσης των ερευνών.

9.7.2. Συνεπώς, η Επιτροπή πρέπει να συμμετάσχει στις προσπάθειες για την κατάρτιση και την παρακολούθηση προγραμμάτων διηπειρωτικής συνεργασίας. Η συνεργασία αυτή είναι απαραίτητη κυρίως στις περιπτώσεις όπου η ανταγωνιστικότητα (και οι δυνατότητες αναπαραγωγής από ανεξάρτητους φορείς) είναι κατ' ανάγκη περιορισμένη στο εσωτερικό της Ευρώπης λόγω του μοναδικού χαρακτήρα των εγκαταστάσεων για τη διεξαγωγή δοκιμών: στην περίπτωση αυτή αυξάνει η σημασία της παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας.

9.7.3. Κατ' αυτή την έννοια, η ΟΚΕ αναμένει να αποβούν επιτυχείς οι προσπάθειες της Επιτροπής για τη «Δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων, οι οποίες θα επιτρέπουν την επίτευξη πολιτικής συμφωνίας μεταξύ των οργανώσεων αυτών. Η προσπάθεια αυτή θα μπορούσε να διευκολυνθεί μέσω ενός συμβουλίου που θα αποτελείται από ηγετικά στελέχη όλων των πλευρών και που θα συνέρχεται σε τακτά διαστήματα. Επιπλέον, ένα παρόμοιο όργανο θα διευκόλυνε την εσωτερική αλλά και την εξωτερική προβολή της Ευρώπης στον τομέα της επιστήμης και της τεχνολογίας».

9.8. Πάντως, αυτό ισχύει μόνο εφόσον πρωταρχικός στόχος είναι και παραμένει η βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας και εφόσον η συνολική επιβάρυνση, την οποία πρέπει να επωμισθούν οι ερευνητές και τα ιδρύματα ερευνών λόγω των «γραφειοκρατικών» διαδικασιών που έχουν σχέση με το συναγωνισμό θα μειωθεί και θα εναρμονιστεί, χωρίς να υπάρχει καμία περίπτωση να αυξηθεί.

9.8.1. Οι διαμαρτυρίες που ακούγονται από την πλευρά των επιστημόνων για την υπερβολική γραφειοκρατία και το μεγάλο αριθμό διαδικασιών για την υποβολή αιτήσεων και για το συντονισμό των προσπαθειών, έχουν γίνει συνήθεια, με αποτέλεσμα να μην λαμβάνονται πλέον σοβαρά υπόψη. Γι αυτό ακριβώς πρέπει να τονισθεί ότι: ενώ υπάρχουν πολλοί και διάφοροι λόγοι για τους οποίους είναι εντελώς αναμφισβήτητο ότι η συνεργασία, ο συντονισμός, η επικοινωνία κ.λπ. επιβάλλονται, η επιστήμη και η έρευνα απαιτούν από το άτομο — και την ομάδα — να διέλθουν από στάδια απομόνωσης και εσωστρέφειας προκειμένου να σκεφτούν, να συγκεντρωθούν στο έργο τους και να γράψουν.

9.8.2. Κατ' αυτή την έννοια, κάθε επιτυχημένος επιστήμονας διαθέτει ένα περιορισμένο μέρος των ικανοτήτων του — και ένα κλάσμα του χρόνου που έχει στη διάθεσή του — για να διατηρήσει επαφές με άλλα πρόσωπα, ομάδες, όργανα, επιτροπές κ.λπ. και να παράγει έργο χωρίς να βλάψει την επιστημονική του απόδοση.

Οι υπερβολικά πολυάριθμες και γραφειοκρατικές διαδικασίες υποβολής αιτήσεων και πραγματογνωμοσύνης κ.λπ. — εκτός από το ότι μπορεί να μην αποφέρουν κανένα αποτέλεσμα — αποσπούν τους ερευνητές από το έργο τους. Αυτό ισχύει ιδιαίτερος επειδή υπάρχουν πολλά μέσα ενίσχυσης και πολλές διαδικασίες αξιολόγησης που συχνά αλληλεπικαλύπτονται και εφαρμόζονται σε ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα.

9.8.3. Εάν διαταραχθεί η ισορροπία μεταξύ του εσωστρεφούς και εξωστρεφούς τρόπου εργασίας, υπάρχει κίνδυνος η ερευνητική εργασία να καταστεί αντιπαραγωγική και να αποφέρει πάντα τα ίδια «χαρτιά». Για να εντοπιστεί ο κίνδυνος αυτός απαιτείται, εκτός άλλων, η κατανόηση της ουσίας της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης.

9.8.4. Γι' αυτό, αλλά και για πολλούς άλλους λόγους, οι υπάλληλοι της Επιτροπής που έχουν αναλάβει τα καθήκοντα αυτά πρέπει να είναι επιτυχημένοι επιστήμονες που διαθέτουν εμπειρία στο χώρο της έρευνας, να διαθέτουν ηγετικές ικανότητες και ικανότητες κρίσης και να θεωρούνται κατ' αυτό τον τρόπο αποδεκτοί ως μέλη της «επιστημονικής κοινότητας». Για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός στο μέλλον, οι υψηλού κύρους επιστημονικές οργανώσεις στην Ευρώπη θα πρέπει να προσαρμόσουν την εμπειρία που διαθέτουν για την κατάλληλη συγκεκριμένων θέσεων. Ταυτόχρονα, όμως, θα πρέπει να είναι διατεθειμένες να προσφέρουν ικανούς υποψηφίους.

9.8.5. Η ΟΚΕ συνιστά επίσης να εναρμονιστούν και να συγκεντρωθούν σε θεσμικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο οι διαδικασίες αίτησης, παρακολούθησης και αξιολόγησης, οι οποίες είναι πολύμορφες, συχνά διαφέρουν μεταξύ τους ή υπερκαλύπτονται.

9.9. Η Επιτροπή προτείνει ένα νέο μέσο ενίσχυσης με την «Δικτύωση κορυφαίων κέντρων ερευνών και τη δημιουργία ιδεατών κέντρων ερευνών». Αυτό το νέο μέσο, το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί και με την έννοια «Κέντρα αριστείας», θα πρέπει να οδηγήσει στη διασύνδεση για ένα ορισμένο διάστημα του ερευνητικού δυναμικού που υπάρχει σε συγκεκριμένους τομείς στην Ευρώπη και μάλιστα στο υψηλότερο επίπεδο μέσω της αξιοποίησης των υφιστάμενων υποδομών. Η έννοια αυτή μπορεί να οδηγήσει σε πολλές και διάφορες διαρθρώσεις.

9.9.1. Η ΟΚΕ επικροτεί κατά βάση αυτή τη νέα πρωτοβουλία. Κατά τη γνώμη της, το βασικό χαρακτηριστικό αυτής της μορφής ενίσχυσης πρέπει να είναι η ανάθεση αρμοδιοτήτων σε παρόμοια «Κέντρα αριστείας» που θα εφαρμόζουν ένα σύστημα αυτοοργάνωσης όσον αφορά συγκεκριμένα καθήκοντα.

9.9.2. Για να αποδώσει ο συνεργατικός χαρακτήρας της οργάνωσης αυτών των «Κέντρων αριστείας», πρέπει να υπάρξει μια σαφής κατανομή αρμοδιοτήτων όσον αφορά τον ουσιαστικό συντονισμό του συνόλου των ερευνών, όπως και όσον αφορά τον προϋπολογισμό. Εδώ θα πρέπει να εξεταστεί σε ποιο βαθμό ο προϋπολογισμός, εκτός από τις ερευνητικές δαπάνες, θα πρέπει να περιλαμβάνει και θεσμοθετημένες διαρθρωτικές ενισχύσεις, προκειμένου να υποστηριχθεί η προσπάθεια για την υλοποίηση του στόχου που αφορά την ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου με την εφαρμογή του μέσου αυτού.

9.9.3. Για την ίδρυση ενός παρόμοιου «Κέντρου αριστείας» πρέπει, ωστόσο, να εξεταστεί προσεκτικά και εκ των προτέρων κατά πόσον το εκάστοτε αντικείμενο μιας έρευνας δικαιολογεί τις πρόσθετες επιβαρύνσεις που συνεπάγεται η πράξη αυτή, δηλαδή κατά πόσο μπορεί πράγματι να αναμένεται μια πρόσθετη αξία.

9.9.4. Η διαδικασία πρέπει να εφαρμόζεται συστηματικά στην περίπτωση της κοινής κατασκευής και αξιοποίησης μεγάλων πειραματικών εγκαταστάσεων. Κατά συνέπεια, παρόμοια καθήκοντα θα πρέπει να λαμβάνονται κατά προτεραιότητα υπόψη.

9.9.5. Οι αποφάσεις δυσχεραίνουν ήδη στην περίπτωση που δεν πρόκειται για μια κεντρική συσκευή αλλά που πρέπει να εφαρμοστεί μία μέθοδος που στηρίζεται στον καταμερισμό της εργασίας. Σε αυτή την περίπτωση, ο κυριότερος στόχος είναι να δημιουργηθεί μια «κριτική μάζα» σε ερευνητικές δυνατότητες, ώστε να διασφαλιστεί η επιτυχία κάθε επεξεργασίας ενός κεντρικού προβλήματος. Από την άποψη αυτή, η δημιουργία και η αξιοποίηση τραπεζών δεδομένων και εγκαταστάσεων εξυπηρέτησης που χρειάζεται η Ευρώπη, όπως π.χ. γενετικά αρχεία, βιοϊατρικές τράπεζες δεδομένων, στοιχεία της έρευνας για την ανακάλυψη του γενετικού κώδικα κ.α., πρέπει να συγκαταλέγονται στα σημαντικά σημεία που εξετάζονται.

9.9.6. Κατά συνέπεια, η επιλογή και η ίδρυση παρομοίων «κέντρων αριστείας» θα πρέπει να στηρίζονται στην αρχή του ποιοτικού ανταγωνισμού. Τα κέντρα αυτά θα πρέπει να είναι λιγοστά, τουλάχιστον κατά τη δοκιμαστική περίοδο, και να ενισχύονται για ένα αυστηρά καθορισμένο διάστημα, έτσι ώστε να μην μπορούν να εξελιχθούν αυτομάτως σε θεσμούς.

9.9.7. Με βάση την πρόταση της Επιτροπής «Να δοθούν περισσότερα κίνητρα σε ερευνητές οι οποίοι μετεκπαιδεύτηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ή εργάστηκαν για μία περίοδο στη χώρα αυτή, να επιστρέψουν στα εργαστήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης» θα πρέπει να αναληφθεί μια «πρωτοβουλία επανάκτησης εγκεφάλων» και να καθιερωθεί ένα σύστημα στα εν λόγω «κέντρα αριστείας» το οποίο να προσφέρει υποτροφίες επιστροφής σε νέους επιστήμονες οι οποίοι επιθυμούν να εργαστούν πάλι στην Ευρώπη μετά από παραμονή σε τρίτη χώρα, όπως π.χ. στις ΗΠΑ.

9.9.8. Οι εμπειρίες που μπορούν να συναχθούν με αυτά τα «κέντρα αριστείας» δημιουργούν και νέες προσδοκίες όσον αφορά τη μελλοντική εξέλιξη των ενισχύσεων προς τα ιδρύματα ερευνών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατ' αυτήν την έννοια θα πρέπει να συνεκτιμηθούν οι διαδικαστικές και θεσμικές εμπειρίες που αποκτήθηκαν στα πλαίσια του ευρωπαϊκού προγράμματος πυρηνικής σύντηξης· αξίζει να σημειωθεί ότι τα αποτελέσματα των ευρωπαϊκών διαδικασιών πραγματογνωμοσύνης έχουν καταστεί πλέον σε αυτό το πλαίσιο σήμα ποιότητας προς το οποίο προσανατολίζονται και τα κράτη μέλη κατά τη χορήγηση των εθνικών ποσοστών ενίσχυσης.

9.9.9. Μια άλλη ενδιαφέρουσα πτυχή η οποία διασυνδέεται με την ίδρυση παρομοίων «κέντρων αριστείας» θα μπορούσε να είναι η ακτινοβολία και η καταλυτική επίδραση που θα έχουν για τις ερευνητικές δραστηριότητες και τα προγράμματα ερευνών των νέων κρατών μελών που θα ενταχθούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο στόχος αυτός αναμένεται να επιτευχθεί εφόσον εφαρμοσθεί η πρόταση της Επιτροπής σύμφωνα με την οποία αναβαθμιστεί η συμβολή των περιφερειών στα πλαίσια των πανευρωπαϊκών ερευνητικών δραστηριοτήτων με το συνδυασμό των πόρων από τις διαρθρωτικές ενισχύσεις και τα προγράμματα ερευνών της Κοινότητας.

9.10 Στην ανακοίνωσή της η Επιτροπή ασχολείται και με μια άλλη πτυχή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Πρόκειται για την ακόλουθη δήλωση: «Πρέπει να καθιερωθεί ένα κοινό σύστημα αναφοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση με την καθιέρωση ενιαίων μεθόδων, την εναρμόνιση των διαδικασιών και τη σύγκριση των

αποτελεσμάτων». Η ΟΚΕ είναι της γνώμης ότι τα θέματα αυτά στοιχειοθετούν μία σημαντική αποστολή για την Ευρωπαϊκή Ένωση οι προσαρμογές της οποίας πρέπει να υποστηριχθούν. Ωστόσο, επισημαίνει ότι, στα πλαίσια των προσαρτημάτων για την υλοποίηση του στόχου αυτού, πρέπει καταρχάς να εξεταστεί με προσοχή εάν ο στόχος μπορεί να επιτευχθεί με τη χρήση των υφιστάμενων εθνικών κέντρων αναφοράς — τα οποία θα μπορούσαν ενδεχομένως να δικτυωθούν με ένα σύστημα καταμερισμού των εργασιών — πιθανώς και με τη συμμετοχή του ΚΚΕρ.

10. Διαδικασίες και πραγματογνωμοσύνη

10.1 Προκειμένου να διατεθούν στους ερευνητές και τους τεχνικούς τα μέσα που επιθυμούν ή που χρειάζονται, πρέπει να γίνεται μια αξιολόγηση της σκοπιμότητας του προτεινόμενου ερευνητικού προγράμματος, των πιθανοτήτων επιτυχίας, των επιβαρύνσεων που συνεπάγεται καθώς και των δυνατοτήτων του αιτούντος από άποψη προσωπικού και εγκαταστάσεων.

10.2. Τα περισσότερα από τα ερωτήματα που τίθενται στην περίπτωση αυτή μπορούν να απαντηθούν μόνο από εξειδικευμένους επαγγελματίες που διαθέτουν ιδιαίτερα προσόντα γιατί μόνο αυτοί μπορούν να κρίνουν τα πράγματα και, συνεπώς, πρέπει να καλούνται να συμμετάσχουν ως πραγματογνώμονες («Peer Review»). Όπως προκύπτει από την ιστορία της επιστήμης, ακόμη και σ' αυτή την περίπτωση — ιδιαιτέρως όταν πρόκειται για εντελώς νέες προτάσεις οι οποίες όπως είναι αναπόφευκτο συνοδεύονται από υποθετικές σκέψεις — είναι δύσκολο να γίνει μία ορθή a priori αξιολόγηση.

10.2.1. Παρόλα αυτά, δεν υπάρχει καλύτερη διαδικασία από την αξιολόγηση από ομότιμους («Peer Review»). Για το λόγο αυτό, η επιλογή των κατάλληλων πραγματογνωμόνων οι οποίοι διαθέτουν την απαραίτητη ικανότητα κρίσης είναι μια σημαντική και δύσκολη αποστολή η οποία μπορεί και πρέπει να αναλαμβάνεται κατά κανόνα από έμπειρες επιστημονικές οργανώσεις και κοινότητες καθώς και επιχειρήσεις. Ωστόσο, ορισμένοι επικριτές αντιπροτάσσουν ότι η διαδικασία αυτή θα μπορούσε να οδηγήσει σε πλεονεκτική μεταχείριση των οργανώσεων αυτών.

10.2.2. Εκτός άλλων προκειμένου να αντικρούσει το επιχείρημα αυτό, η Επιτροπή προτίμησε να επιλέγει η ίδια τους πραγματογνώμονες στην περίπτωση διαφόρων προγραμμάτων και μάλιστα σύμφωνα με μία διαδικασία στα πλαίσια της οποίας οι πραγματογνώμονες θα πρέπει οι ίδιοι να υποβάλουν υποψηφιότητα. Επειδή και στην περίπτωση αυτή δεν αποκλείεται να προκύψουν ορισμένα μειονεκτήματα (π.χ. η απουσία υποψηφιοτήτων κορυφαίων επιστημόνων), ένα μέρος των πραγματογνωμόνων θα μπορούσε να επιλεγεί σύμφωνα με τη διαδικασία αυτοαξιολόγησης που εφαρμόζει μέχρι σήμερα η Επιτροπή, ενώ ένα άλλο μέρος θα μπορούσε να προτείνεται ή να ορίζεται από τα ιδρύματα ερευνών τα οποία είναι εξειδικευμένα στο εκάστοτε θέμα, από επιχειρήσεις αλλά και από ανάλογες τεχνικό — επιστημονικές κοινότητες. Σε συνδυασμό με την υλοποίηση του στόχου της απλοποίησης των διαδικασιών εκ μέρους της Επιτροπής και την αυξημένη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων οργανώσεων, μια παρόμοια μκτική διαδικασία θα μπορούσε να συμβάλει αποφασιστικά στην αποφυγή του ενδεχομένου μιας μονόπλευρης επιλογής.

10.2.3. Επιπλέον, για να υπάρχει η απαιτούμενη διαφάνεια, οι πραγματογνώμονες — και η σχέση που έχουν με τους υπό εξέταση τομείς — πρέπει οπωσδήποτε να είναι γνωστή σ' αυτούς που υποβάλλουν την αίτηση, χωρίς όμως να μπορούν να σχετίζονται με την απόφαση της αποδοχής της απόρριψης μιας αίτησης για την υλοποίηση προγράμματος.

10.3. Συνιστάται, επίσης, ορισμένα κριτήρια — όπως π.χ. τα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα: μήνες έως την διάθεση στην αγορά, επιδράσεις επί της αγοράς εργασίας — που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση αιτήσεων για την εκτέλεση προγραμμάτων, να εφαρμόζονται με περισσότερη ευελιξία, ούτως ώστε να αποφεύγεται η εντύπωση που προκαλείται καμιά φορά ότι προτείνονται εξωπραγματικά και συγκεχυμένα σχέδια.

10.4. Όπως αναφέρθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, πρέπει να υπάρξει μέριμνα ώστε οι πραγματογνώμονες — και εκείνοι οι οποίοι υποβάλλουν αιτήσεις! — να μην επιβαρύνονται περισσότερο απ' όσο χρειάζεται σε κάθε περίπτωση: Ένα σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή θα ήταν η προτεινόμενη εναρμόνιση των διαδικασιών πραγματογνωμοσύνης σε τοπική, εθνική ευρωπαϊκή και άλλη κλίμακα.

10.5. Ένα άλλο μέτρο το οποίο ακολουθεί την ίδια κατεύθυνση θα μπορούσε να είναι η σχετικά απλή διάρθρωση των προγραμμάτων για τα οποία διεξάγονται πραγματογνωμοσύνες και η αποφυγή του κατακεραματισμού αυτών. Η ΟΚΕ συνιστά επιπλέον οι πραγματογνωμοσύνες σαφώς προσδιορισμένων τμημάτων ενός προγράμματος να ανατεθεί πειραματικά σε εθνικούς ή ευρωπαϊκούς φορείς — στα πλαίσια της αποκέντρωσης και της υλοποίησης πειραματικών προγραμμάτων.

10.5.1. Η πρόταση αυτή συνάδει με τη σύσταση της ΟΚΕ για τη συγκέντρωση των ενισχύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε μεγάλα προγράμματα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, δηλ. σε προγράμματα και εργασίες τα οποία δεν μπορούν να προωθηθούν επαρκώς σε εθνική κλίμακα.

11. Συμπεράσματα και συστάσεις

11.1. Η ΟΚΕ θεωρεί ότι η ανακοίνωση της Επιτροπής περιλαμβάνει σημαντικές και αξιόλογες στρατηγικές προτάσεις και μέτρα όπου συνεκτιμάται ήδη το θέμα της ενσωμάτωσης των νέων κρατών μελών που θα προστεθούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση με τη διεύρυνση.

11.2. Η ΟΚΕ επιδοκιμάζει και υποστηρίζει την προσπάθεια της Επιτροπής να ενισχύσει αποτελεσματικά την έρευνα και την ανάπτυξη στην Ευρώπη. Καλεί τις κυβερνήσεις και τα κοινοβούλια των κρατών μελών καθώς και τη βιομηχανία να ενισχύσουν και να συμπληρώσουν τις προσπάθειες αυτές και σε εθνικό επίπεδο.

11.3. Μία αξιόλογη και πολύ σημαντική πρόταση για την ενίσχυση του ευρωπαϊκού δυναμικού στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης είναι ο συνδυασμός των διαθέσιμων πόρων.

11.4. Μία πολλά υποσχόμενη νέα ιδέα που προβάλλεται στα πλαίσια αυτά είναι η ίδρυση «κέντρων αριστείας».

11.4.1. Ωστόσο, θα πρέπει να διασφαλισθεί ότι τα απαιτούμενα μέτρα συντονισμού και δικτύωσης — σε συνδυασμό με τον αριθμό των ερευνητών που θα ασχοληθούν με αυτά — πρέπει οπωσδήποτε να προσφέρουν πρόσθετη αξία.

11.4.2. Για το λόγο αυτό θα πρέπει καταρχάς να ιδρυθούν δοκιμαστικά και για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα λίγα «κέντρα αριστείας». Τα θέματα και οι αποστολές που θα επιλεγούν θα πρέπει να περιορίζονται σε επιδιώξεις και στόχους που δεν μπορούν

να υλοποιηθούν από ένα μεμονωμένο κράτος μέλος λόγω των σχετικών επιβαρύνσεων στην απαιτούμενη έκταση, έτσι ώστε να απαιτείται συνδυασμός για τη δημιουργία μιας κριτικής μάζας αλλά και μια σημαντική προστιθέμενη αξία για την Ευρώπη.

11.5. Στα πλαίσια αυτά πρέπει οπωσδήποτε να αποφευχθεί το ενδεχόμενο του περιορισμού είτε ακόμη και της μείωσης της βασικής έρευνας στην Ευρώπη. Η βασική έρευνα είναι η πηγή νέας γνώσης και νέων ικανοτήτων. Η καινοτομία είναι αποτέλεσμα του ανταγωνισμού αλλά και του συνδυασμού ανταγωνιστικών ιδεών, σχεδίων και μεθόδων.

11.6. Η Επιτροπή προτείνει περαιτέρω την καθιέρωση ενός κοινού ευρωπαϊκού συστήματος αναφοράς. Η ιδέα αξίζει να υποστηριχθεί, διότι συμβάλλει σημαντικά στην υλοποίηση του στόχου αυτού στην ΕΕ. Ωστόσο, για την υλοποίησή της θα πρέπει να αξιοποιηθούν κατά προτεραιότητα τα διαθέσιμα εθνικά ιδρύματα και τα ΚΚΕρ τα οποία θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ένα κοινό σύστημα αναφοράς για την Ευρωπαϊκή Ένωση — ενδεχομένως δικτυωμένα με βάση ένα σύστημα καταμερισμού των εργασιών.

11.7. Όσον αφορά περαιτέρω πτυχές και λεπτομέρειες του προγράμματος ερευνών και τη διαμόρφωσή του, η ΟΚΕ συνιστά τα ακόλουθα:

11.7.1. Για την υλοποίηση των στόχων θα πρέπει να αξιοποιηθούν στο μέγιστο δυνατό βαθμό οι υφιστάμενες οργανώσεις και επιστημονικές εταιρείες, ιδιαίτερες αυτές που διαθέτουν πείρα και έχουν σημειώσει επιτυχία στη διεθνή συνεργασία.

11.7.2. Όσον αφορά τις διαδικασίες πραγματογνωμοσύνης, θα πρέπει να συνεχίσει να εφαρμόζεται κατά κανόνα η αρχή της «αξιολόγησης από ομότιμους», με την εντονότερη συμμετοχή παρόμοιων εμπειρογνομόνων που θα προτείνονται από τα έγκριτα κέντρα ερευνών και τα βιομηχανικά εργαστήρια· επιπλέον, οι διαδικασίες αυτές πρέπει να απλοποιηθούν, να καταστούν διάφανες και να ανατεθούν δοκιμαστικά, όσον αφορά επιλεγμένους τομείς (π.χ. τομείς που απαρτίζονται πολυάριθμα μικρά σχέδια) από σε ιδρύματα των κρατών μελών που διαθέτουν εμπειρία στον τομέα αυτό.

11.7.3. Προκειμένου να ενισχυθούν η καινοτομία και η απασχόληση, πρέπει να βελτιωθούν οι οικονομικοί όροι και η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και ιδιαίτερα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ).

11.7.4. Οι διαδικασίες έκδοσης ευρωπαϊκού διπλώματος ευρεσιτεχνίας πρέπει να απλοποιηθούν, να καταστούν φθηνότερες και να συντομευτούν. Τα αγγλικά θα πρέπει να χρησιμεύουν ως κοινή (δευτέρα γλώσσα). Επίσης θα πρέπει να καθιερωθεί μια προθεσμία προκαταρκτικής δημοσίευσης η οποία να μην βλάπτει την καινοτομία.

11.7.5. Για την προαγωγή της κινητικότητας μεταξύ ερευνητικών ιδρυμάτων, πανεπιστημίων και επιχειρήσεων — ιδιαίτερος των ΜΜΕ — θα πρέπει να παρέχονται επαρκή κίνητρα και κατάλληλες συνθήκες στους ενδιαφερόμενους επιστήμονες και τεχνικούς, αλλά και για τα ιδρύματα αποστολής και υποδοχής.

11.7.6. Η συγκρισιμότητα και η εναρμόνιση της σχολικής και πανεπιστημιακής εκπαίδευσης αποτελεί προϋπόθεση της επιστημονικής ολοκλήρωσης της Ευρώπης και της βελτιωμένης κινητικότητας των προσώπων που απασχολούνται στους τομείς αυτούς.

11.7.7. Πρέπει να αναλυθούν τα υπέρ (και τα κατά) της ίδρυσης ενός ιδεατού ευρωπαϊκού πανεπιστημίου — που θα λειτουργήσει ως ένα άλλο μέσο και σύμβολο της ευρωπαϊκής

επιστημονικής ολοκλήρωσης — στα οποία θα μπορούσαν να συμμετέχουν ιδίως «Κέντρα αριστείας».

11.7.8. Οι υπάλληλοι της Επιτροπής, οι οποίοι είναι οι κυρίως αρμόδιοι για θέματα που αφορούν την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη, θα πρέπει και στο μέλλον να είναι σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό επιτυχημένοι επιστήμονες με υψηλή ειδικευση. Στην επιλογή τους πρέπει να συμμετάσχουν και τα ευρωπαϊκά ερευνητικά ιδρύματα προσφέροντας την εμπειρία που διαθέτουν.

Βρυξέλλες, 24 Μαΐου 2000.

Η Πρόεδρος

της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Beatrice RANGONI MACHIAVELLI

Γνωμοδότηση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για:

- την «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών σχετικά με ορισμένα κοινοτικά μέτρα για την καταπολέμηση των διακρίσεων»,
- την «Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου περί διαμόρφωσης γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και το επάγγελμα»,
- την «Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου περί της εφαρμογής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ανεξάρτητα από τη φυλετική ή εθνική τους καταγωγή» και
- την «Πρόταση απόφασης του Συμβουλίου περί της θέσπισης κοινοτικού προγράμματος δράσης για την καταπολέμηση των διακρίσεων 2001-2006»

(2000/C 204/17)

Στις 19 Ιανουαρίου και στις 4 Φεβρουαρίου 2000, το Συμβούλιο αποφάσισε, σύμφωνα με το άρθρο 262 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, να ζητήσει τη γνωμοδότηση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για τις ανωτέρω πράξεις.

Το τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και δικαιώματα του πολίτη», στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών της ΟΚΕ, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 5 Μαΐου 2000, με βάση την εισηγητική έκθεση του κ. Sharma.

Κατά την 373η σύνοδο ολομέλειας της 24ης και 25ης Μαΐου 2000 (συνεδρίαση της 25ης Μαΐου), η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 108 ψήφους υπέρ, 6 ψήφους κατά και 6 αποχές την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Νομική βάση, περιεχόμενο και πεδίο εφαρμογής της πρότασης

1.1. Στην ανακοίνωσή της σχετικά με ορισμένα κοινοτικά μέτρα για την καταπολέμηση των διακρίσεων, η Επιτροπή προτείνει δύο νέες οδηγίες για την ίση μεταχείριση και ένα κοινοτικό πρόγραμμα δράσης για την υποστήριξη αυτών των πρωτοβουλιών.

1.2. Η νομική βάση αυτής της πρωτοβουλίας απορρέει από το άρθρο 13 της Συνθήκης του 'Αμστερνταμ, το οποίο παρέχει για

πρώτη φορά στην Κοινότητα ειδικές εξουσίες για την ανάληψη δράσης με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

1.3. Η εφαρμογή των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας, όπως ορίζεται στο σχετικό πρωτόκολλο της Συνθήκης, απαιτεί «η δράση σε κοινοτικό επίπεδο [να] συνεπάγεται σαφή πλεονεκτήματα λόγω της κλίμακας στην οποία θα διεξαχθεί ή των αποτελεσμάτων της, σε σύγκριση με τη δράση στο επίπεδο των κρατών μελών».